

HUOMIOITAVAA TELESKOOPPIPATUKAN KÄYTÖSSÄ VOIMANKÄYTTÖVÄLINEENÄ

Jami Jokela

12/2020

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Jami Jokela	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Huomioitavaa teleskooppipatukan käytössä voimankäyttövälineenä	Raporttiosa julkinen Produkti käyttö rajoitettu TL IV
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Anu Haikansalo	Toiminnallinen opinnäytetyö
Tiivistelmä	
<p>Opinnäytetyössä hahmotetaan poliisin voimankäyttövälineen, teleskooppipatukan käytön kokonaiskuva. Työssä kerrotaan huomioon otettavat soveltuvuuden arviointiin sekä tilanteeseen vaikuttavat tekijät, jotta teleskooppipatukan käyttö onnistuisi. Työssä perehdytään tilastoihin, virallislähteisiin, lain asetuksiin, asiantuntijoiden esittämiin väitteisiin ja kirjallisuuteen. Työssä käytetään lisäksi asiantuntijakonsultaatioita työn laadun varmistamiseksi. Opinnäytetyössä pyritään selkeyttämään käyttöä sekä avustamaan poliisia ajattelemaan, mitä huomioida teleskooppipatukan voimankäyttötilanteessa sekä antamaan vaihtoehtoja toimimiseen. Tuloksena on kehitetty produkti “Teleskooppipatukka: Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet.”</p> <p>Teleskooppipatukan käytön kokonaiskuvan ymmärtämiseksi tärkeimmiksi elementeiksi todetaan kolme seuraavaa osa-aluetta: tilanne, käyttö, jälkitoimet. Teleskooppipatukan epäonnistunut käyttö, epävarmuus käytettäessä tai vähäinen käyttö yleensä johtuvat yhden näistä osa-alueista pettämisestä. Jatkuvan teknologian kehittymisen myötä poliisin käyttöön tulleet uudet tehokkaat voimankäyttövälineet, esimerkiksi etälamauttimen olemassaolo, eivät tule viemään teleskooppipatukkaa pois poliisin varustevyöltä, koska se ei ole yhtä riippuvainen tilanneolosuhteista. Mekaaniselle välineelle on edelleen käyttöä poliisin työssä ja teleskooppipatukan käytön tulisi olla paremmin hahmotettavissa.</p> <p>Opinnäytetyön produkti “Teleskooppipatukka: Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet” olisi hyvä lisä poliisin voimankäyttökoulutuksen jälkeiseen työskentelyyn muistuttamaan ja varmistamaan, että poliisit ymmärtävät käytön kokonaiskuvan, vaihtoehdot toimimiseen, sekä käyttävät teleskooppipatukkaa tehokkaasti ja turvallisesti, samalla minimoiden väärinkäyttöä ja henkilövahinkoja. Voimakeinoja vaativat tilanteet eivät ole kaikki samanlaisia. On osattava huomioida eri tilanteiden vaatimukset sekä käytön puolustettavuus. Teleskooppipatukan käyttöön sisältyy paljon muutakin kuin vain itse lyönti.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
35+1	Joulukuu 2020
Avainsanat	
teleskooppipatukka, voimankäyttö, poliisi, voimankäyttöväline, koulutus, opinnäytetyö	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Lähtökohdat	4
1.2 Tavoite	4
1.3 Menetelmät ja rakenne	5
2 MÄÄRITELMIÄ.....	6
2.1 Suomen poliisia ohjaavat oikeusperiaatteet.....	6
2.2 Suomen poliisin voimakeinot ja välineet	8
2.3 Suomen poliisin voimankäyttökoulutus	9
3 TELESKOOPPIPATUKKA	11
3.1 Teleskooppipatukka välineenä	11
3.2 Teleskooppipatukka tilastollisesti	12
4 OIKEUDELLINEN PERUSTA.....	13
4.1 Toimivalta ja tehtävä	13
5 PUOLUSTETTAVUUS	14
5.1 Tarpeellisuus	14
5.2 Suhteellisuus.....	15
5.3 Yhdenvertaisuus	16
5.4 Vähiten haittaa.....	16
6 TAKTINEN HARKINTA JA SUUNNITTELU	17
6.1 Voimankäytön mallit.....	17
6.2 Tilannesuunnitelma	19
6.3 Valmiustaso	21
6.4 Valmistelu	22
7 KOHDE JA YMPÄRISTÖ	23
7.1 Kohdehenkilö	23
7.2 Lähiympäristö ja sää.....	24
8 TAKTINEN KÄYTTÖ	24
8.1 Ennen lyöntiä.....	24
8.2 Lyöntitekniikka	25
8.3 Jälkitoimet	27
9 PRODUKTIN KEHITTÄMISPROSESSI.....	28
9.1 Rakenne ja sisältö	28
9.2 Oppimisen huomioon ottaminen	29
10 YHTEENVETO JA POHDINTA	30

11 ITSEARVIOINTI.....	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Voimakeinojen käyttötilanteessa poliisin on osattava paineen alla arvioida monia tilanteeseen vaikuttavia seikkoja usein todella lyhyessä ajassa. Näissä tilanteissa ei ole varaa virheille. Poliisilain (22.7.2011/872) 2 luku 17 § mukaan voimakeinojen käytöstä poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Sekä kansainvälisessä laissa että Suomen laissa korostetaan, kuinka poliisin toimenpiteiden on oltava suhteellisia ja oikeudenmukaisia.

Suomen poliisilla ei ole erikseen säädettyä käyttöjärjestystä lievemmillä voimakeinoille ja voimankäyttövälineille, toisin kuin muualla maailmassa. Tämä antaa poliisille joustavuutta ja tilaa havainnoida tilannetta. Samalla tämä vaatii poliisilta toiminnassaan taitoa huomioida kokonaisvaltaisen tilannekuvan sekä osaamista täsmällisesti analysoida monia liikkuvia osia kovan paineen alla. Tällainen taito syntyy ja hiotaan kokemuksella. Suomessa on ainoastaan määrätty ampuma-aseen käytölle erilliset edellytykset poliisilain 2 luvun 19 §:n 1 momentissa. Poliisiammattikorkeakoulun voimankäytön perus- ja kouluttajakoulutuksessa koulutetaan jokaista poliisia tuntemaan kantamiensa voimankäyttövälineiden vaikutukset ja niiden käyttöön liittyvät säännökset sekä käyttämään niitä asianmukaisesti. (Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) 1 luvun 3 §.) Aloittelevan poliisin voi olla aluksi haastavaa hahmottaa ja ymmärtää jokaisen voimankäyttövälineen soveltuvuutta eri tilanteissa, jotta nopeita, suhteellisia ja oikeudenmukaisia tilannepäätöksiä voidaan suorittaa.

Miten arvioidaan voimankäyttövälineen soveltuvuutta voimankäyttötilanteeseen? Tämä opinnäytetyö pyrkii löytämään vastauksia tähän kysymykseen. Konkreettisten vastausten löytämiseksi keskitytään poliisin käytössä olevaan voimankäyttövälineeseen, teleskooppipatukkaan. Miten arvioidaan teleskooppipatukan soveltuvuutta voimankäyttötilanteessa?

Poliisin voimankäyttö on aiheena maailmanlaajuisesti ajankohtainen ja mediassa suuresti kritisoitu. Voimankäyttötilanteet ja välineen valitseminen on entistä enemmän ulkopuolisten tarkkailtavissa, sekä näistä tapahtumista kohutaan lehdistössä, vaikka poliisin toiminta olisi ollut moitteetonta. Paineet suoriutua ja oikeiden päätösten tekeminen ovat poliisilla kovemmat kuin koskaan ennen. Opinnäytetyössä ei kuitenkaan keskitytä lehdistössä käsiteltyihin voimankäyttötilanteisiin eikä oteta kantaa yksittäisten poliisien tekemiin päätöksiin. Tarkoitus on tuoda esiin keskeisimpiä näkökohtia ja pyrkiä rakentamaan pohjaa jokaiselle tulevalle voimankäyttövälinettä käyttävälle poliisille näiden vaikeiden päätösten avustamiseksi.

1.1 Lähtökohdat

Ajatus opinnäytetyön aiheesta heräsi työharjoittelun aikana. Ennen Poliisiammattikorkeakoulua minulla ei ollut sen suurempaa käsitystä teleskooppipatukasta. Voimankäyttökoulutuksessa sain virheellisesti kuvan, että patukka toimisi aina hyvin ja että usein vain yksi onnistunut lyönti saisi aikaan toivotun tuloksen. Työharjoittelussa totuus kuitenkin ilmeni nopeasti kuultuani käyttökokemuksia kokeneilta poliiseilta. Suuri osa ei ollut ikinä edes käyttänyt teleskooppipatukkaa sen varsinaiseen voimankäyttötarkoitukseen. Moneen muuhun sitä kylläkin on käytetty aina postiluukkujen avaamisesta selän raaputtamiseen. Useat myös sanoivat, että voimankäyttötilanteessa he mieluummin valitsevat etälamaauttimen patukan sijasta, koska se koetaan luotettavammaksi ja sitä voi käyttää pidemmän välimatkan päästä. Teleskooppipatukan vähäisen käytön takia myös sen harjoittelu jää todella vähäiseksi ja ylipäättänsä ymmärrys koko välineestä on heikko, mikä vain lisää syitä olla käyttämättä kyseistä välinettä. Tästä heräsi kysymys, että mikä seuraus tällä on tilanteissa, joissa ei pysty käyttämään muita voimakeinoja? Käytettäisiinkö patukkaa enemmän, jos sillä harjoittelisi useammin ja käyttäjä ymmärtäisi sen oikean soveltuvuuden voimankäyttötilanteissa?

Teleskooppipatukka on haastava väline, joka vaatii käyttäjältään paljon. Tekniikan täytyy olla hallussa ja on paljon asioita, jotka pitää ottaa huomioon ennen käyttöä, sen aikana ja sen jälkeen. Teleskooppipatukasta ei tulisi luopua, vaikka käyttö onkin vähäistä ja samalla tavalla kuin mikä tahansa voimankäyttöväline, se on tehokas, jos käyttöä harjoittelee ja ymmärtää kaikki siihen liittyvät nyanssit. Tästä syntyi ajatus tehdä työ, joka auttaa lukijaa ymmärtämään teleskooppipatukan hyödyllisyyden ja mitä kaikkea tulee ottaa huomioon sen käytössä.

1.2 Tavoite

Työn keskeisiä kysymyksiä ovat seuraavat:

Miten arvioidaan voimankäyttövälineen soveltuvuutta voimankäyttö tilanteeseen?

Mitä tulisi ottaa huomioon, jotta käyttö onnistuisi?

Ensiksi kartoitetaan poliisin oikeudelliset, tekniset sekä taktiset rajoitukset arvioidessa teleskooppipatukan soveltuvuutta voimankäyttötilanteessa sekä tunnistetaan keskittymisen aihealueet. Toiseksi syvennytään tunnistettuihin aihealueisiin, löydetään soveltuvuuden arvioinnissa huomioitavat seikat ja tarkennetaan huomioon otettavat tilanteeseen vaikuttavat tekijät, jotta teleskooppipatukan käyttö onnistuisi. Opinnäytetyön liitteeksi on tämän perusteella laadittu produkti ”Teleskooppipatukka: Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet”.

Tavoite on tukea poliisilaissa sekä hallintolaissa vaaditun voimankäyttövälineen suhteellisen, puolustettavan, asianmukaisen käytön hallintaa. Kenttäpoliisille, poliisioperaation johtajalle ja poliisiopiskelijalle kehitetty produkti opettaa, avaa ja avustaa ymmärtämään teleskooppipatukka käyttötilanteita, joissa vaaditaan erittäin nopeaa päättelykykyä ja taitoa hahmottaa käytön kokonaisvaltaista kuvaa laillisesti, taktisesti sekä jälkitoimiseen.

1.3 Menetelmät ja rakenne

Opinnäytetyö perustuu pääosin kirjalliseen aineistoon syventymiseen, jonka avulla on hahmotettu voimankäyttöväliseen käytön kokonaisuutta. Tähän syventymiseen on kuulunut perusteellinen tutustuminen poliisin toimintaa ohjaaviin ja voimakeinoja säättäviin lakeihin ja asetuksiin, perehtyminen julkisesti saatavilla oleviin teleskooppipatukan taktisiin ohjeistuksiin ja koulutusmateriaaleihin, poliisin voimankäyttöselvityksiin sisäministeriölle sekä poliisin voimankäytön liittyviin kansainvälisiin lakeihin, sopimuksiin ja ohjeisiin.

Opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivisen tutkimushaastattelun (laadullisen tutkimusmenetelmän) sijasta asiantuntijakonsultaatioita, jotka ovat toiminnalliseen opinnäytetyöhön soveliaita ja edellistä vapaamuotoisempi tiedonhankintatapa (Airaksinen & Vilka 2004). Konsultaatiot ovat antaneet kerätyn materiaalin tueksi ja kokonaiskuvan täydentämiseksi asiantuntevan näkökulman tutkintakysymyksiin ja poliisiorganisaation kehitystoimintaan. Konsultaatioissa on henkilökohtaisesti ja sähköpostitse haastateltu useaa hälytys- ja valvontatoiminnassa työskenteleviä poliisimiehiä ja - naisia sekä lyhyesti myös keskusteltu Poliisi-ammattikorkeakoulun voimankäytökouluttajan Jani Vainion kanssa. Haastatteluiden avulla on kartoitettu poliisin päätöksiä ohjaavia tekijöitä teleskooppipatukkaa käytettäessä, ymmärretty paremmin teleskooppipatukan taktista käyttöä ja rakennettu voimankäyttötilanteen menettelystä kattava kuva, jonka pohjalta on luontevasti valmistunut poliisin opetusta ja työtä avustava materiaali.

Tämä on rakenteellisesti toiminnallinen opinnäytetyö. Haikansalon ja Koranderin (2019) mukaan ”Toiminnallisen opinnäytetyön avulla opiskelija osoittaa, että hän kykenee soveltamaan teoretietoa käytäntöön. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu perustyyppisesti produktista eli tuotteesta, joka voi olla esimerkiksi opas, internetsivusto, ohje, koulutusmateriaali, suunnitelma tai vaikkapa jonkin projektin toteuttaminen, sekä työstöprosessin raportista.” Vilkan ja Airaksinen (2004, 9) toteaa, että toiminnallinen opinnäytetyö ”tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä”.

Toiminnallisen opinnäytetyön liitteeksi kehitettävä salassa pidettävä produkti ”Teleskooppipatukka: Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet” on selkeä kokonaisuus teleskooppipatukan kokonaisvaltaisen käytön ymmärtämiseksi. Materiaali on salassa pidettävä, koska se tulee sisältämään poliisin toiminnassa käytettäviä taktisia ohjeistuksia. Materiaali tulee auttamaan poliisia itse hahmottamaan, mihin tilanteisiin teleskooppipatukka soveltuu, teleskooppipatukan käytön tilanteen arvioimisen, mitä käytössä tulee huomioida ja käytön jälkeisen toimenpiteiden ymmärtämisen. Teleskooppipatukan onnistuneeseen käyttöön tärkeimmiksi elementeiksi voidaan nimetä seuraavat kolme osa- aluetta: tilanne, käyttö, jälkitoimet. Materiaali jaetaan siten, että se olisi mahdollisimman helposti sisäistettävä ja nopean päätöksen vaatiessa helposti ymmärrettävissä ja luettavissa. Vilkan ja Airaksisen (2004, 129) mukaan kirjoittaessa on olennaista miettiä kohderyhmän ikää, asemaa, tietopohjaa ja produktin käyttötarkoitusta. Opinnäytetyössä on tavoiteltu työelämälähtöisyyttä ja ammatillista kehittämistä.

2 MÄÄRITELMIÄ

Tässä luvussa perehdytään poliisin toimintaa sekä voimankäyttöä sääteleviin lainkohtiin. Poliisin kaikki toiminta perustuu lakiin ja siksi on erittäin tärkeää tietää ja tuntea kaikki sitä koskevat lainkohdat.

2.1 Suomen poliisia ohjaavat oikeusperiaatteet

Suomen perustuslaissa (731/1999) on säädetty jokaisen ihmisen oikeudesta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, joka on turvattu julkisella vallalla;

1 luku 1§ *Valtiosääntö*

Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

2 luku 7§ *Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen*

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuimien. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

2 luku 22 § *Perusoikeuksien turvaaminen*

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Poliisin tehtävät määräytyvät poliisilain (872/2011) ensimmäisen luvun mukaisesti;

1 § *Poliisin tehtävät*

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisien sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisin on toimiva ihmisoikeuksien mukaan, kuten poliisilain (872/2011) 1 luvussa säädetään;

2 § *Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen*

Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista (Poliisilaki (872/2011) 1 luku 2 §).

Hallintolaissa (434/2003) on ohjeistettu viranomaisten toimintaa oikeusperiaatteilla;

6 § *Hallinnon oikeusperiaatteet*

Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Poliisilain (872/2011) 1 luvussa on tarkennettu hallintolaissa poliisin toimintaa ohjaavat oikeusperiaatteet;

2 § *Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen*

Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

3 § *Suhteellisuusperiaate*

Poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

4 § *Vähimmän haitan periaate*

Poliisin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

5 § *Tarkoitussidonnaisuuden periaate*

Poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen.

6 § *Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys*

Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyn

pyrkii ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisin tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

2.2 Suomen poliisin voimakeinot ja välineet

Poliisilain (872/2011) 2 luvussa on perehdytty poliisin oikeus voimakeinojen käyttöön;

17§ *Voimakeinojen käyttö*

Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Voimakeinojen käyttöä on määritelty sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämistä (245/2015) 1 luvussa;

2§ *Määritys: Voimakeinojen käyttö*

Voimankäyttövälineen tai fyysisen voiman käyttämistä siten, että sillä pyritään vaikuttamaan tehtävän kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen joko suoraan tai välillisesti, voimankäyttövälineen tai fyysisen voiman käyttämistä poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla esteen poistamiseksi sekä tämän asetuksen 2 luvun 9—14 §:ssä säädettyjen menetelmien käyttöä kulkuneuvon ohjaamisessa ja pysäyttämässä (pakkopysäyttäminen).

Valtioneuvoston asetus poliisista (19.12.2013/1080) asetetaan poliisin käyttämiä varusteita seuraavasti;

10 § *Voimankäyttö- ja suojavälineet*

Valtio varustaa poliisimiehen tehtävien edellyttämällä voimankäyttö- ja suojavälineillä. Henkilöön kohdistuvia voimakeinoja poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 §:n 1 momentin mukaisesti käytettäessä poliisimies saa käyttää vain 2 momentissa mainittuja voimankäyttövälineitä, jotka Poliisihallitus on hyväksynyt ja joiden käyttöön poliisimies on saanut koulutuksen.

Poliisihallituksen määräys poliisin voimankäyttö- ja suojavälineistä sekä voimakeinojen ja suojavälineiden käytön koulutuksesta (POL-2015-14762) on muun ohella lueteltu poliisin käyttöön hyväksytyt voimankäyttö- ja suojavälineet;

Määritys: Voimankäyttövälineet

Käsiraudat ja muut vastaavat sitomiseen käytetyt välineet, kaasusumutin, patukka, etälamautin, poliisikoira, FN 303 -paineilma-ase, ampuma-ase.

Poliisilaki (872/2011) 2 luvun mukaan kohdehenkilöä on mahdollisuuksien mukaan varoitettava voimakeinojen käytöstä;

18 § *Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen*

Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

Poliisilain (872/2011) 2 luvun mukaan poliisilla on myös oikeus hätävarjeluun;

17 § *Voimakeinojen käyttö*

...Poliisimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain (39/1889) 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

2.3 Suomen poliisin voimankäyttökoulutus

Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) 1 luvun mukaan jokaisen poliisin tulee suorittaa hyväksytysti lainmukainen voimankäyttökoulutus;

3 § *Voimankäyttökoulutus, harjoittelu ja seuranta*

Poliisimiehen ja muun poliisihallinnon palveluksessa olevan virkamiehen on tunnettava kantamiensa voimankäyttövälineiden vaikutukset ja niiden käyttöön liittyvät säännökset sekä osattava käyttää niitä asianmukaisesti.

Voimankäytön perus- ja kouluttajakoulutuksesta vastaa Poliisiammattikorkeakoulu. Voimankäytön ylläpitokoulutuksesta ja harjoittelusta vastaa poliisiyksikkö. Harjoittelun ja koulutuksen käytännön toteuttamisesta vastaa poliisiyksikön päällikkö.

Poliisiammattikorkeakoulun ja poliisiyksiköiden tulee antaa voimankäyttökoulutuksen yhteydessä kulkuneuvon pysäyttämiseen ja pakkopysäyttämiseen liittyvien asioiden koulutusta.

Poliisiyksikön on järjestettävä edellä 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille ylläpitävää koulutusta ja harjoittelua poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppien ja muiden voimankäyttövälineiden käytössä sekä fyysisessä voimankäytössä vähintään kaksi kertaa vuodessa. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppien käytössä on suoritettava vuosittain tasokoe. Muiden voimakeinojen käyttöä koskeva tasokoe suoritetaan Poliisihallituksen erillisen määräyksen mukaisesti.

Poliisiyksikön on ylläpidettävä rekisteriä aseistuksesta, koulutuksesta ja harjoittelusta siten kuin Poliisihallitus siitä erikseen määrää.

Voimankäyttökoulutusta saa antaa vain virkamies, joka voimankäyttökoulutuksesta annettujen määräysten mukaisesti on hyväksytty toimimaan voimankäyttökouluttajana.

Poliisiopiskelijan voimankäyttökoulutusta ja tasokoea määritetään Sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) 1 luvussa;

2§ Määritys: Voimankäyttökoulutus

Voimankäyttövälineiden toiminnan, vaikutusten, käytön, niihin liittyvän taktiikan sekä fyysisen voimankäytön koulutusta.

2§ Määritys: Tasokoe

Testiä, jossa osoitetaan, että testattavalla on Poliisihallituksen määrittelemät tiedot ja taidot asianomaisen voimankäyttövälineen käyttöön.

Sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) on säädetty poliisin voimankäytön seuraamisesta muun muassa seuraavaa;

6 § Voimakeinojen käytön valvonta

Poliisihallitus seuraa poliisin voimakeinojen käyttöä ja ohjaa sekä kehittää niiden koulutusta. Voimankäyttövälineiden käytöstä on laadittava viipymättä selvitys esmiehelle Poliisihallituksen erikseen antaman määräyksen mukaisesti. Selvitys on laadittava myös tarkoituksettomasta ampuma-aseen laukeamisesta. Selvitys on laadittava myös muusta voimakeinojen käytöstä sekä poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentissa tarkoitettusta hätävarjelusta, jos niistä on aiheutunut muuta kuin vähäiseksi katsottavaa vahinkoa omaisuudelle tai vähäistä vakavampia ruumiinvammoja.

Poliisihallitus antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettujen selvitysten sisällöstä sekä poliisiyksiköiden velvollisuudesta toimittaa voimankäyttöä koskevat selvitykset Poliisiammattikorkeakoululle ja selvitysten perusteella tehtävistä yhteenvedoista ja tutkimuksista.

3 TELESKOOPPIPATUKKA

3.1 Teleskooppipatukka välineenä

Teleskooppipatukka on tylppä lyömäase. Se on rinnastettavissa oleva voimakeino fyysisen voimankäytön, OC-sumutteen ja etälamauttimen kanssa. Teleskooppipatukka koostuu useimmiten kolmesta sisäkkäisestä ja ontosta metalliputkesta, jotka avattaessa lukkiutuvat kitkan avulla toisiinsa. Teleskooppipatukka, lyhennettynä patukka tai tkp, on voimankäyttöväline, joka on suunniteltu viranomaisten käyttöön. Patukka kuuluu ampuma-asetta lievempien voimankäyttövälineiden kategoriaan. Valmistusmateriaaleina toimivat usein alumiini tai metalli, joiden ansiosta patukka on kestävä, kova ja taipumaton. Tämä tekee siitä parhaiten ammattikäyttöön soveltuvan ja antaa lyönnille tehokkuutta. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 11–19).

Teleskooppipatukka on kokoon painuva. Sähköiseen kyselylomakkeeseen (2018–2020) vastanneiden hälytys- ja valvontatehtävissä työskentelevien poliisien (nimet pidetään salattuna vastaajien pyynnöstä) kokemuksen mukaan suljettu patukka ei ole aikaisempien pamppujen tapaan tiellä, koska se ei roiku vyöllä vaan on jämäptisti omassa kotelossaan. Se on myös vähemmän provosoiva, koska sitä on vaikea edes huomata poliisin varustevelyllä. Vinyylipatukat ovat edelleen sallittuja, mutta niitä ei juuri näe nykypäivänä poliisin käytössä. Suomessa poliisi lähes yksinomaan käyttää kentällä teleskooppipatukkaa, sen edeltäjän kumisen tai vinyylisen pampun sijaan, sillä patukka on havaittu paremmaksi sen ominaisuuksien takia. Poliisien nimet pidetään salattuna, koska he eivät halunneet nimiään näkyviin. Teleskooppipatukoita on pääosin kolme eri pituutta: 45 cm (15 cm), 55 cm (17,5 cm) ja 65 cm (24 cm). Ensimmäisenä pituus avattuna ja suluissa pituus suljettuna. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 11–19). Suomessa poliisilla on yleisimmin käytössä 55 cm:n teleskooppipatukka. Pisin patukka (65 cm) taas kuuluu joukkojenhallinta- eli JOUHA-varustukseen, mutta sitä voi käyttää myös valvonta- ja hälytystoiminnassa. (Anonyymi, Sähköinen kyselylomake 2018–2020).

Teleskooppipatukka avataan käden ja ranteen voimakkaalla liikkeellä. Avaaminen perustuu liike-energiaan eli kineettiseen energiaan. Kineettinen energia on kappaleen liikkeeseen varastoitunutta energiaa. Kappaletta kiihdytettäessä sen kiihdyttämiseen käytetty energia varastoituu kappaleen liike-energiaksi. Käden ja ranteen nopean ja riittävän voimakkaan liikkeen vaikutuksesta patukan osat lähtevät liikkeelle ja lukkiutuvat kitkan avulla toisiinsa. Avaustekniikan ja liikkeen on oltava hallussa, jotta teleskooppipatukka lukkiutuisi oikein. Jos teleskooppipatukan osat eivät lukkiudu, lyönnin vaikutus heikentyy merkittävästi. (Kinetic Energy Transfer Based Upon Police Baton Design 2009).

Teleskooppipatukan mitta avaamisen jälkeen koostuu kahvaosasta, teleskooppiosasta ja lyömäosasta. Patukan päässä on metallinen nuppi. Nuppi on tarkoitus kohdistaa haluttuun kohtaan, jolloin iskun voima kohdistuu juuri siihen kohtaan. Onnistunut lyönti ja osuma lamauttaa kohdehenkilön tai ainakin kyseisen raajan toiminnan. Suljettaessa teleskooppipatukka lyödään kovalle alustalle nuppi edellä, jolloin se painuu kokoon. Tätä kutsutaan kenttäsuluksi. Jos sulkemisen aikana lyönti on vino tai huonolle alustalle, teleskooppipatukan osat saattavat vääntyä ja rikkoutua. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 11–19, 33–44).

Teleskooppipatukkaa voidaan käyttää tilanteissa, joissa poliisin läsnäolo, neuvot, kehotukset tai käskyt eivät ole tuottaneet toivottua tulosta. Tällöin poliisi varoittaa voimakeinojen käytöstä, jos tilannetta ei saada hallintaan. Varoituksesta huolimatta, jos kohdehenkilö jatkaa aggressiivista vastarintaansa patukka otetaan esille ja avataan. Samalla kohdehenkilöä varoitetaan ja uhataan voimankäytöllä. Kohdehenkilön vastarinnan tason mukaan, poliisi tekee päätöksen, joko ottaa etäisyyttä fyysisellä kontaktilla, suorittaa lyönti tai luopua patukasta ja suorittaa kiinniotto. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 37–50).

Poliisilla on käytössä erilaisia koteloida teleskooppipatukalle. Yksi näistä on sivutaittokotelo. Yleensä teleskooppipatukkaa pidetään varustevyöllä tukikäden puolella, jotta sen ottaminen esiin voimankäyttökädellä olisi mahdollisimman helppoa. Tätä ei ole kuitenkaan kiveen haku ja jokainen poliisimies voi sijoittaa kotelon vyöllensä tai jopa reisitelakkaan sellaiseen paikkaan, missä se ei häiritse jokapäiväistä työskentelyä mutta on kuitenkin helposti käsillä tarpeen tullen. Kotelossa on nivel, joka mahdollistaa sen kulman säätämistä. Kulmaa säätämällä helpotetaan teleskooppipatukan ottamista suoraan voimankäyttökäteen. Teleskooppipatukkaa voidaan pitää kotelossa suljettuna tai avattuna. Avatun patukan saa otettua nopeasti uudestaan käyttöön kotelon sivussa olevan raon ansiosta. Tästä tulee kotelon nimi ”Side-break”. Huonona puolena muovisessa kotelossa on sen venyvyys, löystyminen ja mahdollinen rikkoutuminen ajan ja väärin tekniikoiden vuoksi. Teleskooppipatukan voi avattuna laittaa myös vaikka vyön väliin, jos kyseistä koteloa ei vyöllä satu olemaan. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 16–19).

Poliisin lisäksi teleskooppipatukkaa saavat laillisesti pitää hallussaan julkisella paikalla muun muassa rajavartijat, sotilaspoliisi ja tulli. Myös vartioimisliikkeen palveluksessa olevat järjestyksenvalvojat ja vartijat kuuluvat tähän listaan. Kaikkien tulee kuitenkin suorittaa virallinen teleskooppipatukan käyttökoulutus ennen laillista hallussapitoa. (Järjestyslaki (612/2003) 3 luku 9§).

3.2 Teleskooppipatukka tilastollisesti

Polstat-tietojärjestelmään kerätään tilastotietoa poliisin voimankäyttötilanteista. Poliisin suoritettua tehtävän tämän tulee kirjata suoritteet käytetyistä voimakeinoista hätäkeskustietojärjestelmään. Tilastoista näkee selvästi, miten vähäistä teleskooppipatukan käyttö Suomessa on ollut viime vuosina. Polstat-tietojen mukaan vuosina 2018–2019 poliisi käytti tai varautui voimakeinojen käyttöön yhteensä 14 571 kertaa. Teleskooppipatukkaa käytettiin

näiden kahden vuoden aikana yhteensä vain 48 kertaa. Muita ampuma-asetta lievempiä voimakeinoja käytettiin huomattavasti enemmän. Etälamautinta käytettiin yhteensä 852 kertaa ja OC-sumutetta käytettiin 414 kertaa. Ampuma-aseen käytölle on kolme erilaista suoritetta: ampuma-ase esillä/varauduttu, ampuma-aseella uhattu/varoitettu ja ampuma-asetta käytetty. Vuosina 2018–2019 ampuma-aseeseen varauduttiin yhteensä 572 kertaa. Aseen käytöstä uhattiin 150 kertaa ja sitä varsinaisesti käytettiin 41 kertaa. Muista voimakeinoista fyysisiä voimakeinoja käytettiin yhteensä 2 861 ja kahlittu-suoritetta käytettiin 9 355 kertaa.

Polstatin tilastoja tutkiessa on kuitenkin muistettava, että lukemat eivät välttämättä kerro todellisia määriä. On mahdollista, että kirjaaja saattaa unohtaa merkitä jonkin suoritteen tai valitsee jopa väärän epähuomiossa. Varsinkin silloin kun suoritteita on useita. Suoritteita voi tulla myös vahingossa virheellinen määrä. Lähtökohtaisesti oletamus on kuitenkin se, että jokainen merkitsee suoritteensa oikein.

Tarkastellessa tilastoja teleskooppipatukan käytöstä poliisilaitoskohtaisesti näkee, että patukkaa käytetään useimmin Helsingissä, jossa määrä vuosien 2018–2019 aikana on yhteensä 23 kertaa. Seuraavana on Sisä-Suomi, jossa patukkaa käytettiin kahden vuoden aikana yhteensä 5 kertaa. Ero on siis huomattava ja olisi mielenkiintoista tietää, johtuuko ero ainoastaan tehtävien määrästä, vai onko erolle joku muu syy.

4 OIKEUDELLINEN PERUSTA

4.1 Toimivalta ja tehtävä

Suomen perustuslaissa on säädetty ihmisten perusoikeuksia, joita julkisen vallan on turvattava. Perustuslaissa on säädetty myös jokaisen ihmisen oikeudesta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. ”Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. (Suomen perustuslaki (731/1999) 2 luku 7§).” Kansainvälisten lakien mukaan valtiolla on velvollisuus kunnioittaa, puolustaa ja toteuttaa ihmisoikeuksia. Ihmisoikeuksien Yleismaailmallisessa Julistuksessa (1998) julistetaan seuraavasti; ”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan... Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä. Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen... Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.” Suomen poliisin on pyrittävä puuttumaan yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin mahdollisimman vähän, ja siihen on aina oltava laillinen peruste. Suomen poliisin voimankäytön tulee aina kunnioittaa kansainvälisen lain velvollisuuksia sekä kansainvälisten ihmisoikeus lakien säännöksiä ja sopimuksia. Vuonna 1990 Yhdistyneet Kansakunnat on kehottanut jäsenvaltioitaan asettamaan sääntöjä voimankäytölle sekä näitä säännöksiä perustaessa pitämään voimankäyttöön liittyvät eettiset ongelmat jatkuvasti arvostelun alla.

Voimankäytön liioittelun välttämiseksi ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi Yhdistyneiden Kansakuntien voimankäyttöohjeistuksessa on neuvottu valtioita luomaan tarkka laillinen kehys sekä tarjoamaan riittävää ohjeistusta ja koulutusta voimakeinojen käytölle noudattaen valtion kotimaisia ja kansainvälisiä laillisia velvollisuuksia. Kaiken viranomaisvoimankäytön on tarkasti noudatettava luotua kehystä. (Resource book on the use of force and firearms in law enforcement 2017.) Voimankäytön kulmakiveksi on asetettu “Principle of legality” eli laillisuuden periaate, jonka mukaan voimankäyttö on perusteltavissa ainoastaan silloin kun lainvalvontaviranomainen, eli poliisi, käyttää toimivaltuuksiaan laillisen tehtävän saavuttamiseksi.

Yhdistyneiden Kansakuntien voimankäyttöohjeistuksessa on jatkettu, kuinka valtion on selvästi määritettävä, milloin lainvalvontaviranomainen voi käyttää voimankäyttöä ja mihin tarkoitukseen, samalla varmistuen, että lait ovat riittävän julkisesti saatavilla. On tehtävä selväksi, että voimankäyttö on oikeutettua ainoastaan, kun suoritetaan laillista lainvalvontaviranomaistehtävää. Voimankäyttöä on käytettävä vain, jos se on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi. Lainvalvontaviranomaisen on käytettävä mahdollisimman rauhallisia keinoja viimeiseen asti, ennen kuin turvaudutaan voimakeinojen tai aseiden käyttöön. Poliisilain (872/2011) ensimmäisen luvun 5 momentissa asetetaan tarkoitussidonnaisuuden periaate, jonka mukaan poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen.

Poliisilaissa (872/2011) on säädetty ja rajoitettu poliisin oikeutta käyttää voimakeinoja virkatehtävää suorittaessaan. Poliisilain ensimmäisen luvun mukaan poliisin tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisilain (872/2011) toisen luvun mukaan poliisilla on oikeudet käyttää voimakeinoja virkatehtävää suorittaessaan vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi, joita voidaan pitää puolustettavina.

5 PUOLUSTETTAVUUS

5.1 Tarpeellisuus

Voimankäytön oikeudellista perustetta tutkiessa on tarkasteltava voimankäytön puolustettavuutta. YK:n Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979) -ohjesäännön kolmannessa artikkelissa on asetettu “Principle of Necessity” eli tarpeellisuuden periaatetta seuraavasti: “Lainvalvontaviranomainen voi käyttää voimankäyttöä vain silloin kun voimankäyttö on ehdottoman tarpeellista sekä ainoastaan sitä määrin, kun on vaadittu velvollisuuden suorittamiseksi.” YK:n Resource book on the use of force and firearms in law enforcement (2017) -voimankäyttöohjeistuksessa tätä on tulkittu niin, että voimankäyttö on oikeutettua vain ja ainoastaan silloin, kun se on tarpeellista lainvalvomisviranomaisen laillisen tehtävän suorittamiseksi. Voimakeinojen luokan ja tason on myös oltava ehdottomasti tarpeellinen,

sekä sillä pitäisi pystyä saavuttaa tavoiteltu lainvoimainen tavoite. Voimankäytön tarpeellisuuden pohtimista on mahdollista avata kysymällä toimimisesta pidättäytymisen seurauksista.

5.2 Suhteellisuus

Voimankäytön puolustettavuudessa on otettava huomioon suhteellisuusperiaate, jota on käsitellyt YK:n Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (1990) lainvalvontaviranomaisten voimankäytön ohjesäännöksessä viidentenä periaatteena. Tämän mukaan lainvalvontaviranomaisten on harjoitettava pidättäytyvyyttä voimankäytössä ja toimittava suhteessa rikoksen vakavuuteen sekä lailliseen tavoitteeseen. Ohjeistuksessa on pidetty tärkeänä, että huomioidaan elämälle ja omaisuudelle kohdistuvan vaaran taso, kun todetaan suhteellista vastatoimea. Silloin kun voimankäytön haitat ylittävät sen edun (laillisen tehtävän saavuttamisen), voimankäyttö on suhteetonta. Tämä saattaa vaatia sen, että lainvalvontaviranomainen keskeyttää tehtävän. Yhdysvaltojen kansallisen oikeusinstituution tutkimusten mukaan lainvalvontaviranomainen, joka käyttää valtansa laittomaan, tarpeettomaan taikka suhteettomaan voiman käyttöön, ja pysäyttää tai pidättää henkilön käskyn tottelemattomuuden tai estämisen johteesta, saattaa paljastaa asenteen, joka priorisoi auktoriteetin näyttämisen kansan edun edelle (Walker, Alpert, Kenney 2001). Voimankäytön liioittelu on tilanne, jossa voimankäyttö on ollut laillista ja oikeutettua, mutta voimankäytön tyyli tai taso on ollut tarpeeton ja/tai suhteeton (Resource book on the use of force and firearms in law enforcement 2015).

Suhteellisuusperiaatetta on linjattu sekä hallintolaissa ja tarkennettu poliisilaissa seuraavasti: ”Poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuden ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin (poliisilain (872/2011) 1 luku 3§)”. Poliisilla on myös oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavan päämäärään nähden (Poliisilaki (872/2011) 1 luku 9 §). Helsingin poliisilaitoksen Elokapina-selvityksen mukaan, poliisin tulee yksittäisellä poliisitehtävällä arvioida aina sitä, onko toimivaltuuksien käyttöön liittyvä perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen välttämätöntä, tarpeellista ja oikeasuhtaista (Helsingin poliisilaitoksen selvitys, POL-2020-61740, 2020). Yhdistyneiden Kansakuntien voimankäyttöohjeistuksen, Resource book on the use of force and firearms in law enforcement (2017) mukaan lainvalvontaviranomaisen voimankäyttö on mielivaltaista silloin, kun voimankäyttö (tai sen tyyli/taso) ei ole sallittua erityisten olosuhteiden vuoksi, ja ilmenee epäoikeudenmukaisia piirteitä, syrjintää, kohtuuttomuutta, vallan väärinkäyttöä, tai se on ylittänyt laillisen harkintavallan rajat.

Poliisilain mukaisesti voimankäytön puolustettavuudessa on otettava huomioon myös taktiseen arviointiin liittyvät seikat, joihin tutustutaan Kohde ja ympäristö -osiossa eli luvussa 7.

5.3 Yhdenvertaisuus

Ihmisoikeuksien Yleismaailmallisen Julistuksen (1948) 7. artiklan mukaan kaikki ihmiset ovat tasavertaisia lain edessä ja oikeutetut erotuksetta yhtäläiseen lain suojaan. Julistuksen toisessa artikkelissa kielletään ”rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntymään tai muuhun tekijään perustuva” syrjintä. Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista (poliisilaki (872/2011) 1 luku 2 §). Jokaista henkilöä tulee kohdella tasapuolisesti sekä syrjimättömyyden periaatteiden mukaisesti. Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. (Poliisilaki (872/2011) 1 luku 6 §.) Poliisin on syytä tarkastella omassa toiminnassaan mahdollista subjektiivisuutta sekä toimia niin, ettei puolueellisuudesta tai asenteellisuudesta ole vaikutusta työhön.

5.4 Vähiten haittaa

The Basic Principles of the Use of Force and Firearms (BPUFF) asettaman linjauksen mukaan, lainvalvontaviranomaisen on käytettävä palveluksessaan mahdollisimman pitkälle väkivallattomia keinoja ennen voimakeinoihin tai aseisiin turvautumista. Asetus 20. mukaan valtion tulisi hyödyntää vaihtoehtoisia ratkaisuja voimankäytölle ja aseille, näistä muun muassa rauhallisten ratkaisukeinojen käyttöä konfliktitilanteissa, väkijoukkokäyttäytymisen ymmärtämistä, taivuttelumenetelmien hyödyntämistä, neuvottelua ja sovittelua sekä teknisten toimintatapojen käyttöä voimankäytön vähentämiseksi. Resource book on the use of force and firearms in law enforcement (2017, 69) -ohjekirjassa on perehdytty laajemmin kyseisiin asetuksiin. On kehoitettu miettimään, voisiko lainvalvontaviranomainen saavuttaa saman tavoitteen ilman voimankäyttöä? Onko olemassa yhteistyön, neuvottelun, tai sovinnon mahdollisuutta? Jos mahdollista, tällaisia väkivallattomia vaihtoehtoja tulisi pyrkiä käyttämään viimeiseen asti ennen voimankäyttöä. Onko mahdollista punnita aidan asettamisesta väkijoukon jakamiseksi ja poistamiseksi tai mahdollisen kohteen suojelemiseksi? Lisäksi tulisi aina pohtia voiko konfliktia ratkaista puhumalla: Onko tila, jossa kohdehenkilön kanssa voidaan kommunikoida? Voisiko vanhempi, lakimies, sosiaalityöntekijä tai yhteisövaikuttaja puhua kohdehenkilön kanssa? Onko odottamisesta voimakeinon välttämiseen apua? On mietittävä myös, voiko poliisin määrällä, neuvottelutaidoilla, tiettyyn etniseen ryhmään kuulumisella, kielitaidoilla, yhteisön ymmärryksellä tai korkealla asemalla yms. minimoida tai välttää voimakeinojen käyttöä.

Poliisilain (22.7.2011/872) 6 § mukaisesti poliisin tulee “ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisin tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.” Poliisin voimankäyttö jaetaan lievempään ja tappavaan voimankäyttöön. Suomessa ei ole käytössä laillista kontinuumia tai voimankäyttömallia eikä ole erikseen säädettyä käyttöjärjestystä lievimmille voimakeinoille ja välineille. Ainoastaan ampuma-aseen käytölle on erilliset edellytykset, jota on säädetty poliisilain 2 luvun 19 §:n 1

momentissa. Poliisin on itse osattava huomioida tilanne ja valittava sopiva tapa tilanteen rauhoittamiseksi.

6 TAKTINEN HARKINTA JA SUUNNITTELU

6.1 Voimankäytön mallit

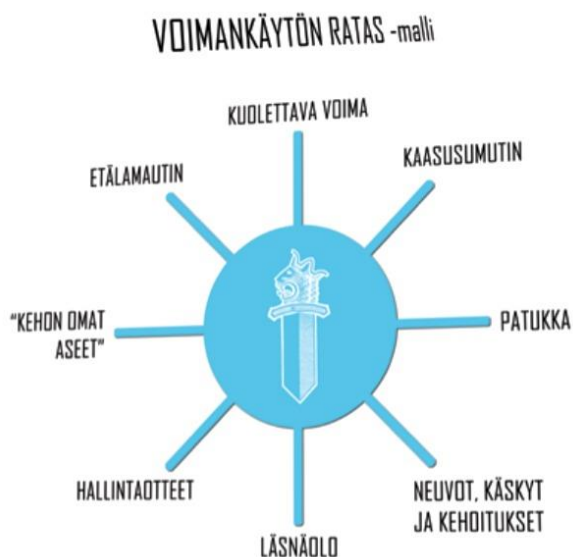
Voimankäyttömallien sekä ohjaavien asteikkojen käyttö poliisitoiminnassa on muualla maailmassa yleistä. Näitä ovat muun muassa “Use of Force Model” Yhdysvaltojen lainvalvontaviranomaisten koulutuskeskuksessa (FLETC), “National Decision Model” Yhdistyneessä kuningaskunnassa, sekä “Incident Management / Intervention Model” Kanadan kuninkaallisessa ratsupoliisissa. Näiden mallien avulla poliisi pystyy paremmin hahmottamaan asianmukaisen reaktion ja voimankäytön tason suhteessa kohdehenkilön vastarintaan. Omega tutkimussäätiön YK:n Ihmisoikeuksien neuvostolle tekemän selvityksen mukaan, “Voimankäyttäjän tulisi voimankäyttökoulutuksen myötä mieltää lievemmat voimankäyttövälineet samalla tavoin kuin ampuma-aseet, eli kohdella niitä mahdollisesti tappavina.” (Omega Research Foundation 2011).

Poliisin voimankäytön perinteisiin malleihin kuuluvat nykyään käytössä oleva voimankäytön ratas -malli ja sen edeltäjä voimankäytön porrastus -malli. Porrasmallissa poliisille on annettu voimankäyttöjatkumo, joka askel askeleelta kovenee vastauksena kohdehenkilön käyttäytymiseen. Porrasmallissa tasot ovat järjestyksessä läsnäolo, neuvot, käskyt ja kehotukset, hallinta ja kiinnipito, ”kehon omat aseet”, OC-sumute ja etälamautin, teleskooppipatukka, kuristusotteet ja viimeisenä keinona kuolettava voima. Malli on melko yksiselitteinen. Kohdehenkilön koventaessa vastarintaansa, poliisi ottaa aina yhden askelman ylöspäin ja käyttää ankarampaa voimakeinoja. Porrasmallissa on kuitenkin iso ongelma sellaisille ihmisille, joille poliisityö on tuntematonta, odottavat poliisimiehen kiipeävän näitä askelmia yksi kerrallaan. He eivät välttämättä ymmärrä, että joskus poliisin ei ole mahdollista käydä kaikkia voimakeinoja läpi, vaan kuolettavaa voimaa joudutaan käyttämään jopa välittömästi. Näiden harhakäsitysten korjaamiseksi viranomaistahot ottivat käyttöönsä ratasmallin. (Jonyer 2017).

Kuva 1. Voimankäytön porrastus -malli. (Kontrolli 3/2012).

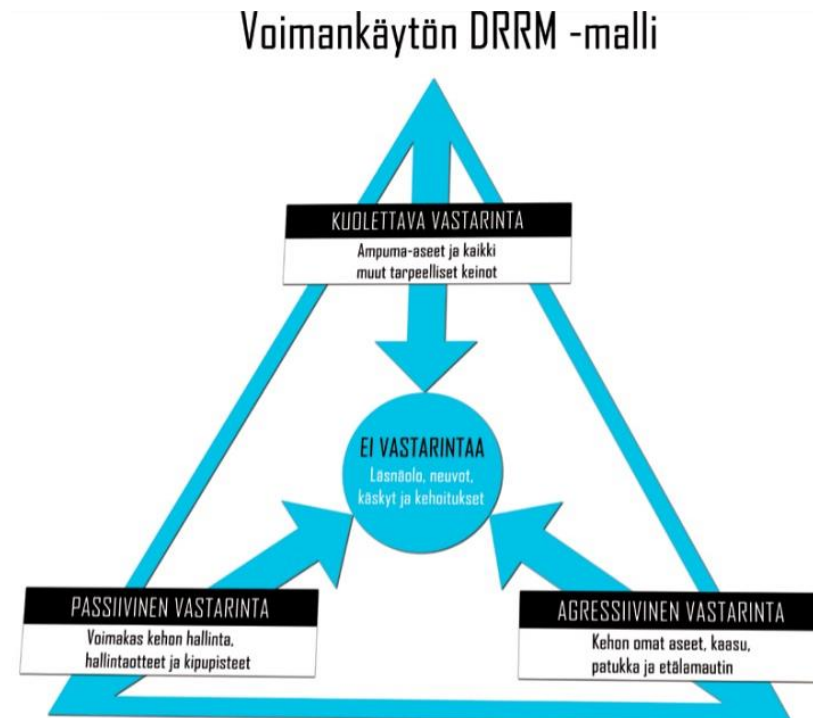
Voimankäytön ratas -mallissa poliisimies kuvataan keskelle rattaan muotoon asetettuja voimakeinovaihtoehtoja. Tällä saadaan annettua yksittäiselle poliisimiehelle lisää liikkumatilaa ja tarjotaan mahdollisuus valita tilanteeseen parhaiten soveltuva voimakeino. Se on toki hieman vaikeammin ymmärrettävissä, kuin porrasmalli, mutta se silti osoittaa paremmin, ettei poliisin tarvitse järjestelmällisesti käyttää kaikkia mahdollisia voimakeinoja päästäkseen kohdehenkilön toiminnan osoittamalle tasolle. (Joyner 2017).

Kuva 2. Voimankäytön ratas -malli. (Kontrolli 3/2012).

Charles Joynerin ja Chad Basilen kirjoittamassa artikkelissa tarjotaan vielä uudempi, dynaamisempi voimankäytön malli. Dynamic Resistance/Response Model yhdistää voimankäytön soveltamisen neljän eri kohdehenkilökategorian kanssa. Joustavassa DRRM-mallissa

kohdehenkilön toiminta on jaettu neljään eri kategoriaan ja listattu niihin sopivat poliisin voimankäytölliset ratkaisut. Kohdehenkilön ollessa myötämielinen ja ei vastustele, riittää yleensä poliisin läsnäolo ja neuvot, käskyt ja kehotukset. Vastarinnan ollessa passiivista voimakeinoiksi sopii voimakas kehon hallinta, hallintaotteet ja kipupisteet. Vastarinnan noustessa aggressiiviseksi, poliisi voi mallin mukaan käyttää ”kehon omia aseita”, OC-sumutetta, teleskooppipatukkaa ja etälamautinta. Kuolettava vastarinta oikeuttaa ampuma-aseen käytön ja kaikki muut tarpeelliset keinot, joilla vastarinta saadaan murrettua ja henkilö otettua kiinni. (Joyner 2017).

Kuva 3. Voimankäytön DRRM -malli. (Kontrolli 3/2012).

Kaikki nämä mallit ovat tehty helpottamaan lainviranomaisten kovaa vastuuta, jossa he saattavat joutua tekemään elämän ja kuoleman ratkaisuja silmänräpäyksessä. Usein poliisin voimankäyttötilanteissa pohditaan enemmän, mitä poliisi teki tilanteessa eikä sitä, mitä kohdehenkilö teki eskaloidakseen tilanteen voimankäyttöpisteeseen. Kaikki osapuolet hyötyvät lainopillisesti helposti puolustettavasta voimankäyttömallista, joka suojelee kansalaisten oikeusturvaa, mutta ei vähennä poliisin työturvallisuutta. (Joyner 2017).

6.2 Tilannesuunnitelma

Poliisin on toimittava esimieheltä saatujen ohjeistuksien mukaisesti. Poliisin kenttätoiminnassa ja voimankäytössä ohjeet usein antaa yleisjohtaja tai kenttäjohtaja. Valtioneuvoston asetus poliisista (1080/2013) neljännen sekä viidennen momentin mukaan ”Paikallispoliisin tilanne- tai johtokeskuksessa on päällystöön kuuluva yleisjohtaja, joka vastaa operatiivisen kenttätoiminnan johtamisesta. Johtokeskuksen yleisjohtajan toimialue voi koostua useamman poliisilaitoksen alueesta. Yleisjohtaja on toimialueella työvuorossa olevien operatiivisessa kenttätoiminnassa työskentelevien esimies. Kiireellisen poliisitehtävän hoitamiseksi yleisjohtaja voi antaa koko toimialueensa poliisin henkilöstöä koskevia käskyjä. Yksittäisen

poliisille kuuluvan tehtävän yleisjohtaja on tehtävää suorittavan henkilöstön esimies.” Viidennessä momentissa jatketaan: “Paikallispoliisin kenttäjohtaja vastaa toimialueensa kenttätoiminnan operatiivisesta johtamisesta yleisjohtajan alaisuudessa. Kenttäjohtaja on, päällystystä lukuun ottamatta, toimialueella työvuorossa olevien operatiivisessa kenttätoiminnassa työskentelevien esimies. Kenttäjohtajalla on työnjohtovastuu toimialueensa poliisille kuuluvien tehtävien hoitamisesta.”

Poliisiin tulisi aina saada mahdollisimman paljon tilanteeseen liittyvää tietoa, jos aika sen sallii. Tähän kuuluu myös esimerkiksi hätäkeskuksen päivystäjältä saadut tiedot, jotka voivat olennaisesti vaikuttaa poliisin kykyyn hahmottaa tilanteen vaihtoehtoja, reagointiin ja tehtävän saamiseen hallintaan sekä onnistuneeseen suoritukseen. Re-Engineering Training On Police Use of Force-raportissa on mainittu tärkeäksi hätäkeskuksen päivystäjän välittämät tiedot sekä mahdollisia tehtävän suunnitelmaan tai poliisin reagointiin vaikuttavat tekijät muun muassa: kohdehenkilön käytös (mumina / jaarittelu), mahdollinen väkivaltainen käyttäytyminen (kivien heittäminen/saattaminen piilotella jotain/ase saattaminen olla leikkiase), edeltävät viranomaiskohtaukset kohdehenkilön kanssa (samaa osoitteeseen entisiä soittoja, minkä laatuista, viranomaisohjeet) tai muut saadut tiedot kohdehenkilöstä (itsemurhan mahdollisuutta). (Police Executive Research Forum, Washington, D.C. 2015).

Tilanteeseen perustuva toiminnan suunnittelu on merkityksellistä poliisin työssä. Vaikka poliisiin on mahdollista käyttää voimakeinoja, se ei tarkoita välttämättä sitä, että poliisiin pitäisi käyttää voimakeinoja. Kohdehenkilöön kohdistunut voimakeinojen käyttö ei ole koskaan yksinään, vaan aina kun kohdehenkilöön vaikutetaan voimalla, on olemassa vastavoima. Tämä on poliisin ja kohdehenkilön välistä vuorovaikutusta. Re-Engineering Training On Police Use of Force (Police Executive Research Forum, Washington, D.C. 2015) -raportissa skotlantilainen poliisipäällikkö Higgins muistuttaa poliiseja “Älä tunne tarvetta ratkaista jokaista tilannetta minuutissa. Kun kiiruhdat ja eskaloit tilannetta, olet luomassa tilannetta, jossa lisää riskejä kohdehenkilölle, yhteisölle sekä tehtävään osallistuville poliiseille.” Voimakeinojen käytön tilannesuunnittelussa on aina hyvä arvioida, missä mielentilassa kohdehenkilö on ja miten voimakeinojen käyttö tulee vaikuttamaan kohdehenkilön yhteistyökykyyn, fysiologiaan, psykologiseen käyttäytymiseen sekä fyysiseen vastarintaan. Hyvin koulutettu ja kokenut poliisi osaa harjoitella tunneälytaitoja kommunikaation tehostamiseksi ja tilanteiden purkamiseksi sekä hahmottaa voimakeinojen käytön vaikutusta kohdehenkilön yhteistyökykyyn.

Sivullisesta voi olla vaikeaa tai jopa traumatisoivaa nähdä voimankäyttöä ja erityisesti patukan käyttöä, joten poliisiin on myös huomioitava ympärillä olevat sivulliset henkilöt. Telekooppipatukan käyttö voi näyttää hyvin brutaalilta ulkopuolisen silmin. Varsinkin, jos sitä käytetään väärin. Kiinnitetään huomiota erityisesti sellaisiin ihmisryhmiin, jotka eivät mahdollisesti ole kykeneväisiä ymmärtämään poliisin voimankäyttöä, esimerkiksi lapset. Tällöin on tärkeää pyrkiä eristämään kohdehenkilö pois sivullisten nähtäviltä sivullisten psyykkisen terveyden ja fyysisen hyvinvoinnin suojelemiseksi. (Police Executive Research Forum, Washington, D.C. 2015).

Poliisin tehtäviin kuuluu myös kansan kokoontumisvapauden turvaaminen kokoontumislain 19 §:n 1 momentin mukaisesti. Mielenosoitukset ovat tärkeä osa länsimaista demokratiaa, ja niitä järjestetään yhteistyössä poliisin kanssa. Silloin kun mielenosoitus muuttuu lainvastaiseksi, poliisin tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä välttämään aktiivisten voimakeinojen, kuten patukan käyttöä ja pyrkiä käyttämään resurssejaan tilanteen hallitsemiseksi, rajamaan aluetta, ohjaamaan, sekä ajamaan mielenosoittajat omaehtoisesti sellaiseen paikkaan, jossa tilanteen saisi paremmin haltuun (Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 [luonnos]). Joukonkiihottajat sekä riskiryhmäläiset tulisi pyrkiä ensin poistamaan tai eristämään. Nykyisissä mielenosoituksissa on yleistynyt mielenosoittajien varustautuminen ja valmistautuminen jokaista vähäistäkin voimakeinoa vastaan, mm. paksuilla talvitakeilla, suojarusteilla, kumihansikkailla ja suojalaseilla.

Joskus tehtävissä tulee ottaa huomioon sen kiireellisyys ja miten tulee toimia juuri siinä kyseisessä vaiheessa. Esimerkiksi onko viisaampaa piirittää tapahtuma-alue vai pyrkiä lopettamaan tilanne ja toiminta välittömästi?

6.3 Valmiustaso

Tehtävän onnistumiseksi on aina pohdittava omaa valmiutta sekä sen tilannekohtaisia heikkouksia. Taktisessa harkinnassa ja oman valmiuden pohtimisessa on otettava huomioon muiden apukeinojen käytettävyyttä, näistä yleisin lisäpartiot sekä lisäpartioiden erikoisvälineet. Nämä ovat erityisen tärkeitä vaativissa työtehtävissä tilanteen purkamiseksi ja poliisin työturvallisuuden varmistamiseksi. Saatujen lähtötietojen perusteella tulisi arvioida, millaista vastarintaa on odotettavissa tehtävällä. Jokaisen poliisin tulisi punnita omaa valmiutta kohdata vastarintaa sekä aktiivisesti hakea apukeinoja tai muuta vahvistusta sekä ilmoittaa esimiehelle ja partiokaverille, jos arvioi oman valmiuden olevan heikkoa, henkisesti tai fyysisesti. (Anonyymi, Sähköinen kyselylomake 2018–2020).

Valmiuden arvioinnissa on otettava huomioon myös riittävä ja ajankohtainen harjoittelu, koulutus ja taidot. Poliisi ei saa poliisiasetuksen 18 §:n mukaan käyttää muita voimankäyttövälineitä kuin sellaisia, joihin hän on saanut koulutuksen. Sisäministeriön asetuksen (245/2015) 1. luvun 3 § mukaan poliisiyksikön on järjestettävä ylläpitävää koulutusta ja harjoittelua poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppien ja muiden voimankäyttövälineiden käytössä sekä fyysisessä voimankäytössä vähintään kaksi kertaa vuodessa. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppien käytössä on suoritettava vuosittain tasokoe. Muiden voimakeinojen käyttöä koskeva tasokoe suoritetaan Poliisihallituksen erillisen määräyksen mukaisesti.

Yksi suurin syy teleskooppipatukan käytön vähäisyyteen on käyttäjien taitojen puute. Teleskooppipatukan käyttö on taito, jota on harjoitettava, hiottava ja ylläpidettävä samalla tavalla kuin esimerkiksi kamppailulajeissa. Poliisin tulisi harjoitella teleskooppipatukan käyttöä mahdollisimman usein, ja samalla tavalla kuin muut voimankäyttövälineet, sitä pitää harjoitella jatkuvasti taidon ylläpitämiseksi. Poliisin on kiinnitettävä huomiota myös välineen

käytetävyyteen vyöllä. Kinetic Energy Transfer Based Upon Police Baton Designs-tutkimuksen mukaan pidemmällä teleskooppipatukalla saadaan aikaiseksi enemmän kineettistä lyöntivoimaa eli vahvempi lyönti ja se on tehokkaampi väline varsinkin pienikokoisille poliiseille (Law Enforcement Executive Forum 2009). Kohdehenkilön kontrolloiminen lyhyellä teleskooppipatukalla saattaa vaatia toistuvia lyöntejä, joka voi näyttää sivullisen silmiin huonolta ja voi vaikuttaa poliisin julkiseen kuvaan. Tavoite teleskooppipatukalla on saada aikaan haluttu lamauttava vaikutus mahdollisimman harvalla lyönnillä. Pidemmän teleskooppipatukan käyttöön saamiseen tarvitaan JOUHA-koulutus. (Anonyymi, Sähköinen kyselylomake 2018–2020).

6.4 Valmistelu

Aina kun voidaan olettaa, että tehtävällä kohdataan vastarintaa, poliisipartion sisällä tulisi sopia toimintasuunnitelmasta, eli suunnitelmasta, miten tehtävä tulisi hoitaa, sekä mahdollisesti myös varasuunnitelmasta, jos tehtävä ei etene niin kuin on odotettu. Partiossa on sovittava mahdollisten voimankäyttövälineiden käyttö tai käytöstä jättäminen ja sen riskit. Partiossa on hyvä aina sopia ennakkoon roolijaosta, eli kumpi on ensisijainen voimankäyttäjä, jos voimakeinoja tarvitsee käyttää. Usein tämä sama poliisi hoitaa myös kohdehenkilön puhuttelun sekä käskytyksen. Toissijaisella voimankäyttövälineen käyttäjällä on ensisijaisen voimankäyttäjän kanssa sovittu vaihtoehtoinen voimankäyttöväline valmiina, jos sitä tilanteessa tarvitaan, hän myös huolehtii radiokommunikoinnista ja tarkkailee ympäristöä muiden uhkien varalta. Nämä asiat ovat aina sovittu partion sisällä, eikä jokainen partio toimi samalla tavalla. Usein jos ensisijainen voimankäyttöväline on etälamautin, toissijainen voimankäyttöväline on joko OC-sumutin tai teleskooppipatukka. Tilanteen vaatiessa voidaan myös käyttää useamman voimankäyttövälineen yhdistelmää, esimerkiksi OC-sumutinta ja teleskooppipatukkaa. Voimankäytön tarve voi kehittyä, muuttua tai loppua ja on riippuvainen aina sen puolustettavuudesta ja kohdehenkilön toiminnasta. (Anonyymi, Sähköinen kyselylomake 2018–2020).

Poliisi voi mahdollisuuksien mukaan valmistautua henkisesti sekä fyysisesti voimakeinojen käyttöön. Teleskooppipatukan käyttöön valmistautumisessa voi olla tehokasta käsien ja kyynärvarsien pyörittäminen, nopea venyttely sekä sen varmistaminen, että kaikki välineet ovat paikallaan ja valmiina käyttöön. Henkiseen valmistautumiseen auttaa Survival Stress in Law Enforcement-tutkimusprojektin mukaan partion kanssa sovittu tilannesuunnitelma, joka vähentää yllätyksen elementtiä, sekä päänsisäinen harjoittelu käymällä tilannetta läpi kuvitellen niin että saavuttaa toiminnan tavoitteen. Nämä molemmat parantavat poliisin suoritusta oikeassa tehtävässä. Silloin kun on itse tilanteessa, jossa teleskooppipatukkaa käytetään, käyttöön voi valmistautua mm. hallitsemalla stressiä hengittämällä syvään, joka hidastaa sykkeen, sekä harjoittamalla skannaustekniikkaa niin, että katsoo ensin vasemmalta oikealle ja sitten ylhäältä alas, mikä auttaa välttämään tunnelinäköä. Tämä pätee kaikkiin voimankäyttö tilanteisiin välineestä riippumatta. (Drzewiecki 2020.)

7 KOHDE JA YMPÄRISTÖ

7.1 Kohdehenkilö

Poliisin voimankäytön taktisessa harkinnassa poliisin on aina otettava huomioon kohdehenkilön tila, käyttäytyminen, vaatetus sekä muut kohde henkilöön liittyvät seikat, jotka voivat vaikuttaa käytön puolustettavuuteen sekä suoritukseen.

Kaiken voimankäytön, mukaan lukien teleskooppipatukan käytön tulisi olla rajattua, kun on kyseessä riskiryhmään kuuluva eli haavoittuvassa asemassa oleva henkilö. YK:n yleissopimuksen hyväksymän lapsen oikeuksien julistuksen mukaisesti erityisesti lapsi tarvitsee ruumiillisen ja henkisen kypsyttömyytensä vuoksi erityistä suojelua ja huolenpitoa (Lapsen oikeuksien julistus 1959). Poliisin tulisi aina suojella haavoittuvassa asemassa olevan henkilön ruumiillista koskemattomuutta, ja voimankäyttöä tulisi käyttää ainoastaan tilanteissa, kun on poliisiin tai ulkopuoliseen hengelle tai terveydelle kohdistuva todellinen ja välitön vaara (A Checklist: UN Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children, Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice 2015). Erityistä suojelua tarvitsevia ovat haavoittuvaan asemaan kuuluvat alaikäiset, raskaana olevat, vanhukset, sekä vammaiset. Resource book on the use of force and firearms in law enforcement (2017, 29) huomauttaa lainvalvontaviranomaisia, kuinka ongelmia voi syntyä kohdatessa henkilö, joka ei pysty kommunikoimaan johtuen kielimuurista, kognitiivisista, psyykkisistä tai muista vaikeuksista, jolloin stressitasot voivat nousta, mikä lisää lainvalvontaviranomaisen voimankäytön todennäköisyyttä.

Poliisin on aina kiinnitettävä huomiota kohdehenkilön käyttäytymiseen, joka voi olennaisesti vaikuttaa voimankäyttöväliseen valintaan. Suomen poliisin käyttämä etälamauttimen turvallisuusohjekirjassa vastustetaan etälamauttimen käyttöä mm. mielisairaisiin, vanhuksiin, sydän-, astma- tai keuhkosairauksia sairastaviin, yli-ärtyneessä sekavuustilassa oleviin, vaikeassa uupumustilassa oleviin, huumeiden käyttäjiin, fyysisestä kamppailusta yli-rasittuneisiin tai henkilöihin, joilla on merkkejä excited delirium-tilasta, jolloin käyttöön liittyy suurempi sydämen pysähtymisen riski (AXON, TASER Law Enforcement Warnings 2018, 2). Kohdehenkilön vaatteilla tai varusteilla voi olla myös vaikutusta voimankäyttöväliseen valintaan. Etälamautin ei usein toimi paksujen talvitakkien läpi. Mielenilmauksessa poliisin voimankäyttöä vastaan varustautuneet kohdehenkilöt saattavat olla pukeutuneet paksuihin takkeihin, suojavarusteisiin, kumihansikkaisiin, suojalaseihin tai kaasunaamareihin. Nämä kaikki voivat vähentää tai estää voimankäyttöväliseen toimivuuden. Myös silmälasit, suojalasit tai sateenvarjot saattavat estää OC-sumutteen toimivuuden. Teleskooppipatukka on mekaanisen toimivuuden takia usein hyvin tilanteisiin mukautuva voimankäyttöväline, joka ei ole samalla tavalla riippuvainen oikeista olosuhteista, verrattuna muihin voimankäyttövälineisiin. Produktissa käydään vielä laajemmin läpi tilanteita, joissa etälamauttimella tai OC-sumutteella ei välttämättä saada haluttua vaikutusta aikaiseksi.

7.2 Lähiympäristö ja sää

Useimmat etälamauttimen turvallisuusohjekirjassa mainituista esimerkeistä pätevät hyvin myös teleskooppipatukkaan. Näitä varoitettuja esimerkkejä ovat muun muassa välineen käyttö henkilöön, joka on korotetulla tai epävakaalla alustalla (esim. parvekkeella tai portaikossa), vaarassa kaatua terävän tai kovan esineen tai alustan päälle, eikä kykene suojaamaan itseänsä kaatumiselta (esim. käsiraudoissa tai liikuntakyvytön), jolla on heikentyneet refleksit (esim. alkoholista, huumeista tai lääkityksestä), joka juoksee, on liikkeessä (rullalaudalla), ajaa kulkuneuvoa (esim. autoa, bussia, pyörää, moottoripyörää, junaa), käyttää raskasta laitteistoa tai on vedessä (AXON, TASER Law Enforcement Warnings 2018). Teleskooppipatukka voi olla myös parempi valinta etälamauttimen sijasta kohdehenkilön altistuessa syttyville nesteille, kaasuille tai muille herkästi syttyville aineille, joita ovat esimerkiksi bensiini ja huumelaboratoriot, mikä voi olla kohtalokasta kohdehenkilölle sekä kaikille tilassa oleville.

Teleskooppipatukka on hyvin säästä riippumaton voimankäyttöväline ja sopii moniin tilanteisiin sään rajoituksista huolimatta. Ainoa asia, mikä kannattaa ottaa huomioon on, että pyssykö patukka kädessä lyödessä, jos kädensija on esimerkiksi märkä. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 14).

8 TAKTINEN KÄYTTÖ

8.1 Ennen lyöntiä

Teleskooppipatukka otetaan vyöltä voimankäyttökäteen ja avataan nopealla ja voimakkaalla käden ja ranteen liikkeellä, jotta liikkeelle lähtevät osat lukkiutuvat toisiinsa kitkan avulla oikein ja kunnolla. Patukan voi avata ylöspäin tai alaspäin. Näkyvällä ylöspäin suuntautuneella avaamisella ja siitä lähtevällä äänellä voi olla jo riittävä vaikutus murtamaan kohdehenkilön vastarinta. Ylöspäin avaaminen soveltuu hyvin avonaisiin tiloihin. Alaspäin avaaminen soveltuu paremmin ahtaisiin tiloihin, sillä avausliike tulee jalan viereen tai jalkojen väliin. Tämä ei kuitenkaan ole yhtä näkyvä tapa kuin ylöspäin avaaminen. (Euro Security Products 2005). Avatessa tulee aina varmistaa, että avausliike tapahtuu turvalliseen suuntaan. Ennen avausta tulee tarkastaa, ettei taustalla ole sivullisia, partiokaveri tai mitään muitakaan esteitä, joihin avaus voisi osua ja aiheuttaa vammoja tai vaurioita. (Rob Pincus 2011).

Poliisilain (2011/872) 2. luvun 18 § 2. momentissa mukaisesti virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

Avaamisen jälkeen otetaan kamppailuasento, jossa otetaan mahdollisimman tukeva asento ja teleskooppipatukka tuodaan olkapään päälle. Hyvällä tasapainolla on erittäin tärkeä rooli onnistuneessa lyönnissä. Tukikädellä suojataan omaa päätä ja kasvoja koko ajan. Etenkin

lyönnin aikana on tärkeää muistaa suojaus, etteivät kohdehenkilön mahdolliset iskut onnistu aiheuttamaan vammoja. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 21–24).

8.2 Lyöntitekniikka

Itse lyönti on melko sama kuin nyrkillä lyötäessä. Lyönti lähtee vartaloa kiertämällä nopeasti ja voimakkaasti ja käsi sekä patukka saattavat lyönnin loppuun. Lyönnissä ei ole niin sanottua latausliikettä, vaan nyrkki ja patukka ovat tiiviisti leuan vieressä, josta lyönti lähtee. Latausliike antaa ikään kuin varoituksen kohdehenkilölle tulevasta lyönnistä, mikä mahdollistaa väistöliikkeet ja lisää huomattavasti riskiä osua väärään kohtaan. Onnistunut lyönti tulee tiiviistä ja tasapainoisesta paketista terävästi ja voimakkaasti. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010).

Teleskooppipatukalla pyritään osumaan ja lamauttamaan raajojen isoja lihaksia. Lyönnillä pyritään saamaan esimerkiksi jalan tai käden lihas lamautettua ja siten toimintakyvyttömäksi, ettei kohdehenkilö pystyisi enää jatkamaan vastarintaansa. Isoihin lihaksiin lyötäessä vammautumisriski on myös pienin. Lyönnin varsinainen tarkoitus ei ole aiheuttaa kipua, mutta tämä on luonnollinen seuraamus fyysiselle traumalle. Lihas voi kuitenkin lamaantua ilman kipuakin, jos esimerkiksi kohdehenkilö on tarpeeksi päihtynyt. Kipu ja sen pelko on kuitenkin tehokas pelote vastarinnan murtamiseksi ja jo pelkästään teleskooppipatukan esille otto ja avaaminen voi olla riittävä toimenpide. Teleskooppipatukalla pyritään yhteen onnistuneeseen lyöntiin ja osumaan, jolla saataisiin aikaan toivottu lamaanuttava vaikutus. Teleskooppipatukan voimankäyttökoulutuksessa kerrotaan ihmiskehon alueet, joihin on sallittua lyödä ja alueet, joihin on kielletty lyödä. Sallittuihin alueisiin kuuluu raajojen isot lihakset, yleisimmin olkavarren ja reiden lihakset. Kiellettyihin alueisiin kuuluvat muun muassa pään ja kaulan alue, selkä ja sukuelimet. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010).

Teleskooppipatukan lyömäosan ja sen päässä olevan pienen metallisen nupin on tarkoitus osua haluttuun lihakseen ja aiheuttaa painetta yhteen pieneen kohtaan. Tämä antaa lyönnille kaikista tehokkaimman vaikutuksen. Onnistunut voimakas ja nopea lyönti häiritsee ja lamauttaa lihaksen hermotoiminnan, täten tehden siitä toimintakyvyttömän. (Federal Law Enforcement Training Video 1997). Voimakkaalla lyönnillä voi myös aiheuttaa luun murtumisen. Etenkin käsivarsiin lyötäessä tämä on mahdollista ja tällöin kädestä tulee toimintakyvyttö. Fyysisellä traumalla tarkoitetaan fyysistä vammaa, jonka on aiheuttanut ulkoinen tekijä. Pelkkä kipu ei välttämättä riitä lopettamaan kohdehenkilön vastarintaa. (Baton Training Manual Student Text 2006). Teleskooppipatukan vaikutukset perustuvat hermotoiminnan häiritsemiseen ja lihaksen lamauttamiseen. Näin onnistuneella lyönnillä saadaan esimerkiksi jalka tai käsi toimintakyvyttömäksi eikä edes motivoitunut kohdehenkilö pysty jatkamaan toimintaansa, koska raajan liikuttamisesta tulee paljon vaikeampaa. (Federal Law Enforcement Training Video 1997).

Poliisin epävarma voimankäyttö tunnetaan englanninkielisellä nimellä “Deadly Hesitation” eli kohtalokas epäröinti. Tämä voi johtaa huonoon tai tehottomaan teleskooppipatukkalyöntiin, joka voi olla poliisin työturvallisuudelle hyvin vaarallista ja saattaa antaa

kohdehenkilölle mahdollisuuden ylivoimaan, vastaiskuun tai toiminnan jatkamiseen. Suurimmalla osalla ihmisistä on kynnys käyttää minkäänlaista fyysistä voimankäyttöä toista ihmistä kohtaan. Poliisikoulutuksella pyritään valmistamaan poliiseja kohtamaan voimaa voimalla. (Williams 1999). Poliisin tulee valmistautua ja suorittaa mahdollisimman itsevarman lyönti tavoitteen saavuttamiseksi ja riskien hallitsemiseksi.

Teleskooppipatukan käytöstä voi aiheutua riskejä myös poliisille itselleen, kun lyötäessä on päästävä lyöntietäisyydelle, joka altistaa poliisin mahdollisille hyökkäyksille. Jos kohdehenkilön on aktiivinen ja uhkaava, vaikeuttaa se lähestymistä lyönnin aikaansaamiseksi. Tämä on työturvallisuutta vaarantava riski, jolloin poliisin tulee olla valmis varautumaan toisenlaiseen toimintaan, joko vaihtaa voimankäyttövälinettä tai partiokaverin kanssa kommunikoida kiinnittää kohdehenkilön huomio toisaalle ja ”yllättää” tämä teleskooppipatukalla lyömällä. Lyönnin jälkeen tulee heti ottaa etäisyyttä ja nopeasti arvioida sen vaikutukset. Arvioinnin jälkeen päätetään, miten tilannetta jatketaan. (Euro Security Products 2005).

Teleskooppipatukalla voi myös ottaa etäisyyttä henkilöön tönäisemällä tätä kauemmas. Tönäisyn tulee olla napakka, eikä vain pehmeä työntö. Patukka otetaan molempiin käsiin poikittain ja tönäistään rintaan terävästi. Tällöin pitää kuitenkin ottaa huomioon, ettei isku osu vahingossa kohdehenkilön kaulaan ja että henkilö voi myös kaatua iskun voimasta. Tönäisyn voiman pitää siis olla suhteessa kohdehenkilön kokoon ja painoon, ettei näin pääse käymään ja välttyään turhilta vammoilta. Teleskooppipatukan vankan materiaalin ja rakenteen ansiosta sitä voi myös käyttää iskujen torjumiseen, etenkin toista lyömäasetta vastaan. Tällöin täytyy kuitenkin olla varovainen, etteivät tulevat iskut osu sormiin. Patukkaa voi käyttää myös erilaisten hallintaotteiden tehostamiseen. (Euro Security Products 2005).

Poliisin voimankäyttö on aina oikeudellisen arvion mukaan joko voimakeinojen käyttöä tai hätävarjelua. Rikoslain (19.12.1889/39) 4. luvun 4 §:n mukaan aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Jos puolustuksessa on ylitetty hätävarjelun rajat (hätävarjelun liioittelu), tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos olosuhteet olivat sellaiset, ettei tekijältä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon hyökkäyksen vaarallisuus ja yllätyksellisyys sekä tilanne muutenkin. Hätävarjelutilanteessa iskut voivat olla hallitsemattomia ja paniikin tai kovan stressin iskiessä lyönnit voivat osua mihin vain. Tällaiset hallitsemattomat lyönnit voivat aiheuttaa vakavia vammoja. Tilanne pysyy parhaiten hallinnassa, kun poliisi onnistuu pitämään aloitteen itsellään.

Lyönnin jälkeen tulee tarkkailla kohdehenkilön käyttäytymistä. Onko lyönnillä saatu haluttu vaikutus aikaan ja voidaanko suorittaa kiinniotto? Tulisiko lyödä uudestaan vai vaihtaa toiseen voimankäyttövälineeseen? Jos lyönnin vaikutus on ollut hyvä, jatketaan käskytyksellä. Kohdehenkilö tottelee käskytystä ja poliisi päättää suorittaa kiinnioton. Teleskooppipatukkaa laitetaan joko koteloon tai vyön väliin. Teleskooppipatukasta ei tulisi koskaan luopua esim. jättää sitä maahan tai paikkaan, josta sivullinen tai kohdehenkilö saisi sen haltuunsa. (Richard Nance 2015).

8.3 Jälkitoimet

Teleskooppipatukalla lyömiseen on tarkat säännöt, mihin saa ja mihin ei saa lyödä. Lain mukaan poliisin on hoidettava tehtävänsä vähimmän haitan periaatteen mukaan ja voimankäytön tulee olla jälkeensä puolustettavissa, kun tarkastellaan tilannekokonaisuutta. Teleskooppipatukalla lyödessä tarkoituksena on osua ja lamauttaa raajojen isoja lihaksia (Federal Law Enforcement Training Video 1997).

Voimankäyttövälinettä käytettäessä on tärkeää tiedostaa mahdolliset riskit ja miten tulee toimia, jos käyttötilanne ei mene niin kuin oli tarkoitus. Kohdehenkilön liikkua levottomasti on osumakohtaa erittäin vaikea ennustaa, vaikka lyönti itsessään olisikin hyvä ja hyvin tähdätty. Lyönti voi silti osua alueelle, jossa riski vammautua on suurempi. Poliisilain (22.7.2011/872) 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan toimenpiteen suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle on viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkärin apua. Jos henkilö ilmoittaa saaneensa vammoja poliisin toimenpiteen vuoksi, hänelle on mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Rikoslain 21 luku 15 § on myös asetettu pelastustoimen laiminlyönnistä.

Teleskooppipatukalla lyödessä voi osua vahingossa esimerkiksi kylkeen tai selkään. Tämä voi vahingoittaa sisäelimiä, kuten munuaisia ja maksaa ja murtuneet kylkiluut saattavat aiheuttaa sisäisiä vammoja, esimerkiksi vaurioittaa keuhkoja. (Baton Training Manual Student Text 2006). Tällainen tilanne vaatii nopeaa sairaalahoitoa. Raajan luun murtuman kanssa ei välttämättä ole yhtä kova kiire hoidolle kuin sisäelinten vaurioissa. Näissä tilanteissa on parempi antaa raajan olla eikä lähdetä vääntelemään sitä ennen ensihoitajien saapumista. Kohdehenkilö ei pysty käyttämään kyseistä raajaa enää, eikä aiheuta sillä uhkaa. Onnistuneen ja lamauttavan lyönnin jälkeen lihasvammoihin on hyvä antaa tuttua kylmää, koho, kompressiohoitoa. Tärkeintä on kuitenkin aina muistaa varmistaa, että kohdehenkilö ei ole enää vaaraksi kenellekään ennen kuin aloitetaan minkäänlainen ensiapu. Poliisin peruskoulutuksessa opetetaan kohdehenkilölle annettava ensiapu vahingon sattuessa, ja sitä kerrataan poliisin voimankäytön ylläpitokoulutuksessa (Poliisihallitus 2014). Tilanteen olleessa täysin hallinnassa voidaan teleskooppipatukkaa sulkea. Sulkeminen tapahtuu lyömällä patukan päässä oleva nuppi kovalle ja tasaiselle alustalle, jolloin teleskooppipatukan osat painuvat kasaan. (Tactical Baton ASP Basic Certification 2010, 43–45).

Sisäministeriön asetuksen (245/2015) 1. luvun 6 §:n mukaisesti poliisien tulee tehdä selvitys voimankäyttövälineiden käytöstä esimiehelle Poliisihallituksen erikseen antaman määräyksen mukaisesti. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 ja 7 §:ssä momentissa. Jokaisen poliisin on huomioitava oman voimankäytön lisäksi myös kollegan voimankäytön taso ja puututtava siihen välittömästi, jos voimankäyttö on liioiteltua. Vuonna 2016 aloitettiin poliisilaitosten, Poliisiammattikorkeakoulun ja Poliisihallituksen käyttöön tarkoitettu voimankäyttöseuranta. Kuten selvityshankkeen tehnyt komisario Henri Rikander sanoi: ”Tiedon kerääminen voimankäyttötilanteista on merkittävää poliisin oman koulutuksen ja ohjeistuksen kannalta, mutta myös yhteiskunnallisesti. Poliisin arvovalta ja kansalaisten luottamus ansaitaan jokapäiväisellä ammattitaitoisella toiminnalla, ja sen on

oltava avointa ja läpinäkyvää.” (Poliisin voimankäytöstä seurataan määrän lisäksi syitä ja seurauksia 2016.)

9 PRODUKTIN KEHITTÄMISPROSESSI

9.1 Rakenne ja sisältö

Opinnäytetyössä laadittu produkti on salassa pidettävää tietoa, koska se käsittelee poliisin käyttämiä taktiikoita teleskooppipatukan käyttöön liittyen. Produkti sisältää laajalti asioita, joita teleskooppipatukan käyttäjän tulee huomioida ennen käyttöä, lyödessä ja lyönnin jälkeen. Näillä huomioilla annetaan parempi ja laajempi kuva, minkälainen väline teleskooppipatukka on, ja se auttaa lukijaa ymmärtämään, milloin se soveltuu parhaiten sekä miten riskejä pystyy hallitsemaan. Produktin luomiseen on otettu mukaan sähköisellä kyselylomakkeella kokeneiden hälytys- ja valvontatehtävissä työskentelevien poliisien kokemuksia ja mielipiteitä, millä on maksimoitu produktin luotettavuus ja laadullisuus. Lisäksi on käytetty kotimaisia ja ulkomaisia koulutusoppaita, joilla on pyritty laajentamaan entisestään huomioon otettavien asioiden skaalaa. Produkti on jäsenelty helposti sisäistettäväksi ja muodostuu pääosin kysymyksistä, joiden tarkoitus on saada lukija ajattelemaan ja löytämään oikeat vaihtoehdot tilanteen hoitamiseksi. Produkti ei siis anna suoraan oikeita vastauksia, miten tilanteet tulee hoitaa, vaan pyrkii avustamaan poliisin päätöksen tekoa teleskooppipatukan käytössä.

Tarkoitukseni oli tuottaa käyttöohje teleskooppipatukan käytön arvioimiseen voimankäyttötilanteessa Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille ja jo virassa oleville poliiseille, joten koin parhaaksi käyttää mahdollisimman virallista viranomaistyyliä tässä produktissa. Työn kansilehti on yksinkertainen, sinisen palkin sisään valkoisella tekstillä on kirjoitettu otsikko ”Teleskooppipatukka: Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet”. Vasemmassa yläkulmassa on Poliisiammattikorkeakoulun tunnus ja oikeassa yläkulmassa on salassapitoleima. Kansilehdellä on myös kuva kahden poliisin voimankäyttövälineistä ja -välineistä. Produktissa on kansilehden jälkeen viisi sivua, jotka sisältävät otsikot ”Tilanne, Käyttö, Jälkitoimet”. Näiden tyyliksi valikoitui poliisihallinnon käyttämä väri. Työ on taulukkomallinen, millä pyritään helpottamaan sen nopeaa käyttöä ja mahdollistamaan, että lukija pystyy nopeasti löytämään haluamansa kohdan.

Ensimmäisen sivun yläreunassa on sininen palkki, jossa lukee ”Tilanne 1/2”. Sivun vasemmassa reunassa on sinisellä pohjalla ja valkoisella tekstillä kirjoitettu kategoriat, jotka tulee ottaa huomioon käydessä läpi tilannetta ennen patukan käyttöä. Esimerkiksi mitä tulee huomioida matkalla tehtävälle, niin lailliset kuin käytännöllisetkin asiat. Jokaisen kategorian kohdalle on listattu kysymyksiä huomioon otettavia asioita, joita lukija pystyy soveltamaan omaan tehtäväänsä esimerkiksi: Mikä on poliisin laillinen tavoite? Mitkä ovat lähtötiedot? Mikä on sinun valmiustasosi? Sama aihe jatkuu myös toiselle sivulle, jossa otsikko on ”Tilanne 2/2”.

Kolmannella ja neljännellä sivuilla ulkoasu on sama, mutta aihealue siirtyy teleskooppipatukan varsinaiseen käyttöön eli lyöntiin otsikolla ”Käyttö 1/2” ja ”Käyttö 2/2”. Kategoriat sisältävät käyttöön liittyvät kohdat aina varoittamisesta hätävarjeluun. Kategorioiden perään on listattu tällä kertaa kohtia, jotka tulee muistaa teleskooppipatukan onnistuneesta käytöstä. Kolmannen sivun loppuun on lisätty kuva voimankäytön ratas -mallista. Neljännen sivun loppuun on taas laitettu kuva voimankäytön DRRM -mallista.

Viidennellä sivulla käydään läpi, mitä tapahtuu lyönnin jälkeen otsikolla ”Jälkitoimet 1/1”. Samalla tavalla kuin aikaisemminkin ulkoasu pysyy samana ja kohdat ovat kategorisoitu, niiden perään on listattu mitä tapahtuu lyönnin jälkeen ja kun tilanne on saatu rauhoitettua. Esimerkiksi ensiapu on todella erilaista onnistuneen ja epäonnistuneen lyönnin välillä, joten tällä sivulla listataan toimet ensiavulle, välineen sulkemiselle ja muistutetaan myös voimankäyttöselvityksen tekemisestä. Tälle sivulle lisättiin myös kuva poliisin harjoituksista, jossa etualalla on poliisin ensihoitaja.

9.2 Oppimisen huomioon ottaminen

Produktin valmistamisessa on keskitytty siihen, että se olisi mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa kaikille, niin visuaalisille kuin kinesteettisille oppijoille. Enemmistölle poliisikouluttajista on luontaista tuottaa visuaalista opetusmateriaalia. Nykyaikaisessa opetuksessa suositetaan Powerpoint-esityksiä, liitu- ja tussitauluja, kirjoja ja kirjoitettuja materiaaleja, jotka kaikki edesauttavat visuaalista oppijaa. Yhdysvalloissa lisääntynyt television ja tietokoneen käyttäminen ja katseleminen on parantanut visuaalista oppimista. Sama koskee varmasti myös Suomea. Kulttuureissa, joissa ei ole mahdollisuutta käyttää näitä apukeinoja, hyödynnetään oppimisessa vuorovaikutusta. Visuaaliset oppijat oppivat kuvista, kirjoitetusta materiaalista ja diagrammeista tekemällä niistä johtopäätöksiä ja keräämällä niistä tietoa. Poliisit ovat suurimmaksi osaksi visuaalisia oppijoita. (Bumbak 2011, 30). Powerpoint-esitykset, kuvat, videot, määräykset ja kirjalliset ohjeet, joissa on hyvä visuaalinen ulkoasu ovat tehokkaita oppimisen keinoja visuaaliselle oppilaalle. Päinvastaisesti taas oppilas, jonka visuaaliset taidot ovat heikot, voi olla myös heikko lukija. Tällaisen opiskelijan on vaikea huomata olennaisia asioita kuvista tai videoista. (Bumbak 2011, 30).

Kinesteettiset oppijat oppivat parhaiten päästessään fyysisesti tekemään opeteltavaa asiaa. Poliisin työ on luonnostaan kinesteettinen ammatti. Tästä syystä useat poliisit ovat kinesteettisiä oppijoita jo ennen koulutusta tai heistä tulee sellaisia koulutuksen aikana. Poliisikoulutuksessa opiskelijan tulee hallita monia eri kinesteettisiä taitoja esimerkiksi ampuminen, ajaminen, kiinniottaminen ja kirjoittaminen. Nämä kaikki ovat käsillä tekemistä. (Bumbak 2011, 31–32). Käsien työskentely on erittäin tärkeä osa oppimiskokemusta kinesteettiselle opiskelijalle. Opettajan antaessa oppilaille jotain konkreettista tekemistä mahdollistetaan kinesteettinen oppiminen. Hyvinä esimerkkeinä tehtävämonisteet, pelit tai muun rekviisiin hyödyntäminen voi tuoda merkittävästi lisääpua oppimiseen. On merkittävä ero nähdä tai kuulla teleskooppipatukasta verrattuna sen varsinaisen käytön harjoittelu omilla käsillä. (Bumbak 2011, 32).

Produkti on kirjallisessa materiaalissa ja täten auttaa visuaalista oppijaa paljon. Produktiin on kerätty erilaisista luotettavista lähteistä asioita ja huomiota, joita tulee ottaa huomioon varsinaisessa voimankäyttötilanteessa ja auttaa myös kinesteettistä opiskelijaa hahmottamaan omaa toimintaa ”oikean elämän” tilanteissa.

10 YHTEENVETO JA POHDINTA

Jokaisen poliisin olisi hyvä osata kokonaisvaltaiseen käyttöön liittyvät seikat kaikkien koulutettujen voimankäyttövälineiden osalta. Laajempi ymmärrys voimankäyttövälineestä johtaa parempaan arviointikykyyn, milloin ja miten sitä tulisi käyttää erilaisissa tilanteissa. Moni poliisi jättää mieluummin teleskooppipatukan koteloonsa voimankäyttötilanteessa, koska kokee sen liian haastavaksi ja epävarmaksi voimankäyttövälineeksi. On toki totta, että teleskooppipatukan käytössä on isompi riski epäonnistua kuin muissa välineissä ja riski aiheuttaa vammoja on suurempi. Tähän on kuitenkin hyvä argumentoida, että näitä kaikkia heikkouksia pystyy parantamaan aktiivisella harjoittelulla. Samalla tavalla, kuin mitä tahansa voimankäyttövälinettä myös teleskooppipatukkaa pystyy harjoittelemaan niin, että tuntemus ja hallinta välineeseen paranee. Käyttäjän harjoittellessa usein teleskooppipatukan käyttöä myös itseluottamus sen käyttöön kasvaa vähentäen riskejä ja epäonnistumisen mahdollisuutta sekä auttaa tunnistamaan välineen soveltuvuutta tilanteissa. Teleskooppipatukan käyttö on taitolaji ja sitä tulisi harjoitella reilusti enemmän kuin vain kerran tai kaksi kertaa vuodessa voimankäyttöharjoituksissa.

Teleskooppipatukan käyttö voimankäyttötilanteissa on ollut viime vuosina vähäistä mutta silti sitä ei mielletä turhaksi välineeksi pitää vyöllä. Moni kokee normaalimitaisen (55 cm) teleskooppipatukan liian lyhyeksi ja niin sanotun JOUHA-patukan (65 cm) paljon mieluisemmaksi. Tämä onkin täysin ymmärrettävää, koska patukasta ei pidetä ylipäättänsä sen pienen käyttöetäisyyden takia. Pidemmän teleskooppipatukan saa vasta, kun on suorittanut joukkojenhallinta-kurssin. Mielestäni olisi parempi, että pidemmät patukat jaettaisi jo koulutuksen aikana, sillä tutkimusten mukaan pidemmällä teleskooppipatukalla saadaan aikaiseksi vahvempi lyönti, ja se on tehokkaampi väline varsinkin pienikokoisille poliiseille (Kinetic Energy Transfer Based Upon Police Baton Design 2009). Pidempi patukka on myös käyttöetäisyyden takia työturvallisempi vaihtoehto.

Olisi suositeltavaa laajentaa produkti kaikkiin voimankäyttövälineisiin, jolloin ymmärrys ja taidot parantuisivat. Äärimmäisenä tavoitteena voisi pitää, että mahdollisimman moni poliisi ymmärtäisi kaikkien välineiden soveltuvuuden tilanteissa ja tällä tavalla auttaisi saattamaan tehtävät parhaaseen mahdolliseen tulokseen. Tämä olisi erittäin merkittävä edistys poliisin työturvallisuuden kannalta.

11 ITSEARVIOINTI

Opinnäytetyön tekeminen oli samaan aikaan melko stressaavaa mutta erittäin kehittävää varsinkin ammatillisesti. Aihe oli itselle selvä, koska huomattuani virheellisen ajattelutapani teleskooppipatukasta halusin tehdä työn, joka auttaisi itseäni ja mahdollisimman monia

ymmärtämään kyseisen välineen laajemmin. Koko opinnäytetyöprosessi opetti minua huolelliseen, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja paneutumaan asioihin tarkasti. Huolellinen lakipykälien ja teorioiden läpikäynti oli työssä isossa roolissa, jotta sain kaivettua kaiken oleellisen tiedon ja perusteltua niiden tärkeyden teleskooppipatukan käytössä. Työtä tehdessä tutkin paljon kansainvälisiä lakeja ja ohjeistuksia ja opin näistä todella paljon. Välillä saatoinkin jopa eksyä vain lukemaan näitä ja unohtaa, mitä varten niitä olin lukemassa. Teleskooppipatukasta ei löydy juurikaan teoriaa tai tutkimuksia suomeksi vaan suurin osa on englanniksi. Tämä toi toki oman haasteen kirjoittamiseen, koska kaikki täytyi kääntää suomeksi ymmärrettävässä muodossa. Otin tämän haasteen kuitenkin mielelläni vastaan, sillä tällainen kieli-kylpy ei ole koskaan huono asia.

En ole koskaan tehnyt tällaista käyttöohjetta, joten produktin suunnittelu ja aloittaminen alkoi hieman verkkaisesti. Aloitin kuitenkin listaamaan asioita, jotka itse tiedän jo ennestään ja samalla kun kirjoitin opinnäytetyötä nappasin sieltä kohtia, jotka ilmenivät vasta luettuani erilaisia koulutusmateriaaleja kotimaisia ja ulkomaisia. Monesti huomasin ihmetteleväni, että miten en tullut ajatelleeksi tätä itse. Tuli myös paljon asioita, jotka eivät olisi tulleet mieleeni ikinä ja lähes jokaisesta materiaalista tai keskustelusta virassa olevien poliisien kanssa opin uutta. Oppiminen ei liittynyt pelkästään teleskooppipatukan käyttöön, vaan myös yleisesti voimankäyttöön. Mielestäni onnistuin kokoamaan hyvän käyttöohjeen, joka varmasti auttaa lukijaa ymmärtämään laajemman kuvan teleskooppipatukan käytöstä. Toivon, että tekemäni produkti toisi mahdollisimman monelle lukijalle samanlaisen kouluttavan kokemuksen, kuin mitä se antaa minulle. Jos yksikin lukija kokee sen tällaisena, koen päässeeni tähän tavoitteeseen.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2004: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

Bumbak, Ann R., 2011: Dynamic police training. Florida, Taylor & Francis Group.

Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2019: Opinnäytetyöopas: Opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arviointi poliisi (ylempi AMK) -tutkinnoissa. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Elektroniset lähteet

A Checklist: UN Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children, Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice. United Nations Office on Drugs and Crime, 2015.

[https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-08451_Strategy_eBook.pdf]

Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 1990. Luettavissa:

[<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>]

Baton Training Manual Student Text 2006. Bureau of Security and Investigative Services. California State Department of Consumer Affairs.

Luettavissa: [<https://www.valleyguardtraining.com/assets/uploads/forms-and-manuals/baton-training-manual.pdf>]

Briefing for the Special Rapporteur of the Human Rights Council on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, on the use of lethal force during arrest. The Omega Research Foundation, 2011. Luettavissa: [<https://omegaresearchfoundation.org/sites/default/files/uploads/Publications/Briefing%20for%20SR%202.pdf>]

Code of Conduct for Law Enforcement Officials. United Nations General Assembly, 1979.

Luettavissa: [<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx>]

Critical issues in policing series: Re-Engineering Training On Police Use of Force. Police Executive Research Forum, August 2015. Luettavissa: [<https://www.policeforum.org/assets/reengineeringtraining1.pdf>]

Declaration of the rights of the child. United Nations General Assembly, 1959.

[<http://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>]

Euro Security Products “Telescopic Baton in Practise DVD 2005” *Youtube*. 15.6.2014

Katsottavissa: [<https://www.youtube.com/watch?v=oQncKdZQ7Mk>]

Federal Law Enforcement Training Video 1997 “The Expandable Baton”. Federal Law Enforcement Training Center. *Youtube*. 15.3.2010

Katsottavissa: [<https://www.youtube.com/watch?v=issbn1mR2Do>]

George T. Williams, Reluctance To Use Deadly Force: Causes, Consequences, and Cures. FBI Law Enforcement Bulletin, 1999. Luettavissa: [<https://www.thefreelibrary.com/Reluctance+to+Use+Deadly+Force-a057476241>]

Ihmisoikeuksien Yleismaailmallinen Julistus. United Nations General Assembly, 1948. Luettavissa: [<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>]

Joyner Charles, Chad Basile, The Dynamic Resistance Response Model – A Modern Approach to the Use of Force. FBI Law Enforcement Bulletin, September 2007. Luettavissa: [<https://www.survivalsciences.com/default.aspx?act=newsletter.aspx&category=News&newsletterid=3>]

K. Collie, B. Wargo, C. Berry, and C. Mesloh, A Pilot Study of Kinetic Energy Transfer Based Upon Police Baton Designs. Law Enforcement Executive Forum, 2009. Luettavissa: [https://www.academia.edu/2108414/Kinetic_Energy_Transfer_Based_Upon_Police_Baton_Designs]

Kontrolli 3/2012. Moderni lähestymistapa voimankäyttöön. Turvallisuusalan aikakauslehti. Kontrolli-julkaisut Oy. Luettavissa: [<https://www.lehtiluukku.fi/lehdet/kontrolli/3-2012/47137.html>]

Poliisin voimankäytöstä seurataan määrän lisäksi syitä ja seurauksia. Polamk tiedote. 06.10.2016. Luettavissa: [https://www.polamk.fi/polamk_tiedottaa/1/0/poliisin_voimankaytosta_seurataan_maaran_lisaksi_syita_ja_seurauksia_52398]

Resource book on the use of force and firearms in law enforcement. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) & Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2017. Luettavissa: [<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/UseOfForceAndFirearms.pdf>]

Richard Nance 2015 “ASP Techniques: Defensive Tactics”. *Officer.com*. 7.10.2015
Katsottavissa: [<https://www.officer.com/tactical/less-lethal/video/11080759/asp-techniques-defensive-tactics>]

Rob Pincus “Expandable baton technique and best practices” *Cops Plus*. 2.9.2011 Katsottavissa: [<https://www.copsplus.com/expandablebatons.php>]

Samuel Walker, Geoffrey P. Alpert and Dennis J. Kenney, Early Warning Systems: Responding to the Problem Police Officers. United States National Institute of Justice, July 2001. Luettavissa: [<https://www.ncjrs.gov/app/publications/abstract.aspx?ID=188565>]

Sgt. Steve Drzewiecki, Survival Stress in Law Enforcement. Traverse City Police Department School of Police Staff and Command Program, 2002. Luettavissa: [<http://www.obxiron.com/wp-content/uploads/2014/09/Survival-Stress-in-Law-Enforcement.pdf>]

Tactical Baton ASP Basic Certification 2010. Armament Systems and Procedures, INC.
Luettavissa: [<https://www.yumpu.com/en/document/read/54518043/abc-baton-manual-2010-1>]

TASER Handheld CEW Warnings, Instructions, and Information: Law Enforcement. Axon Enterprise, Inc, October 2018. Luettavissa: [https://axon.cdn.pris-mic.io/axon%2F3cd3d65a-7500-4667-a9a8-0549fc3226c7_law-enforcement-warnings%2B8-5x11.pdf]

Muut lähteet

Hallintolaki (6.6.2003/434). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Poliisilaki (22.7.2011/872). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Rikoslaki (19.12.1889/39). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Valtioneuvoston asetus poliisista (1080/2013). Ajantasainen lainsäädäntö. Sähköinen versio luettavissa: [www.finlex.fi]

Polstat; Toimenpiteiden lukumäärä, koko maa 2017–2020. Hälytystehtävät, poliisin voimankäyttö. 16.10.2020 09:44

Polstat; Toimenpiteiden lukumäärä, koko maa 2017–2020. Poliisin voimankäyttö; käytetty patukkaa. 16.10.2020 09:46

Poliisihallituksen määräys poliisin voimankäyttö- ja suojavälineistä sekä voimakeinojen ja suojavälineiden käytön koulutuksesta, POL-2015-14762, 2015.

Joukkojenhallinnan koulutus- ja taktinen ohje 2005 (luonnos). Suojaustaso IV.

Poliisihallituksen selvitys sisäministeriölle poliisin voimankäytöstä sekä poliisin tehtävistä. Helsingin poliisilaitos, POL-2020-61740, 2020.

Poliisihallituksen ohje: Ensiapuvalmius poliisihallinnossa. POL-2014-1609, 19.12.2014.

Henkilölähteet

Anonyymi, Sähköinen kyselylomake. 2018–2020. Katso Liite 1.

Vainio Jani, Sähköposti keskustelut. 2020.

Opinnäytetyön teossa on kerätty mielipiteitä ja näkökulmia usealta Uudellamaalla työskentelevältä kenttäpoliisilta henkilökohtaisesti ja sähköpostitse muun materiaalin lisäksi. Nimet pidetään turvallisuussyistä salassa.

LIITTEET

Liite 1

Sähköisessä kyselylomakkeessa käytetyt kysymykset.

1. Virkaikä
2. Sukupuoli
3. Kuinka monta kertaa olet varoittanut tai uhannut teleskooppipatukan käytöstä virkatehtävällä?
4. Kuinka monta kertaa olet lyönyt teleskooppipatukalla virkatehtävällä?
5. Kuinka monta kertaa olet käyttänyt teleskooppipatukkaa tehtävällä johonkin muuhun tarkoitukseen, kuin voimankäyttöön?
6. Mihin käytit sitä?
7. Kuinka usein harjoittelet itsenäisesti teleskooppipatukan käyttöä?
8. Onko teleskooppipatukka mielestäsi riittävän tehokas voimankäyttöväline?
9. Onko teleskooppipatukka mielestäsi tarpeellinen väline?
10. Millaisia työturvallisuuteen liittyviä riskejä teleskooppipatukan käytössä mielestäsi on, verrattuna etälamauttimeen tai OC-kaasuun?
11. Mitä mielestäsi tulee ottaa huomioon henkilökohtaisella ja taktisella tasolla ennen tehtävälle lähtöä?
12. Miten poliisipartion sisällä varaudutaan tehtävälle, jolla on odotettavissa vastarintaa?
13. Kerro vapaasti jostain tehtävästä, jolla olet itse käyttänyt tai olet nähnyt, kun joku muu on käyttänyt teleskooppipatukkaa. Kerro lähtökohdista, miksi päädyttiin teleskooppipatukkaan, varautumisesta, varautumisen vaikutuksista, mahdollisesta voimankäytöstä ja sen vaikutuksista.